FORVALTNINGSPLAN FOR

HATHOLMEN FYRSTASJON

MANDAL KOMMUNE • VEST-AGDER FYLKE

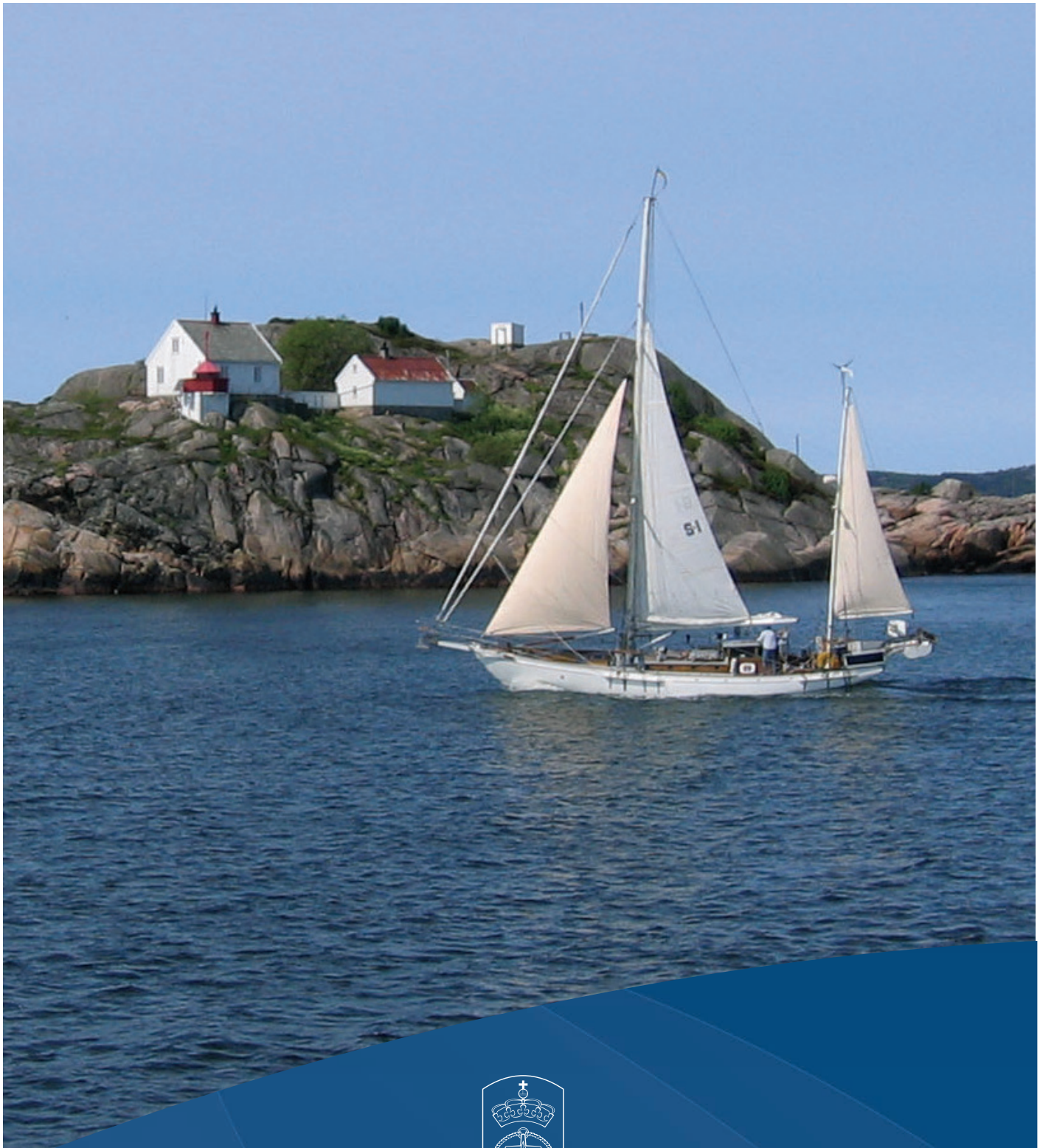

KYSTVERKET

INNHOLD

GENERELL DEL

Kystverkets fyrstasjoner....3
Innledning 3
Fredningsprosessen....3
Fredning av bygningene....3
Fredning av området som helhet....3
Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen 3
Vernemyndighet....3
Kravet om forvaltningsplan....3
Hensikten med forvaltningsplanen 3
Ny bruk – på fyrenes premisser....4
Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere 4
Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen....5
Formidling 5
Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene....5
Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider....6
Krav til håndverkere 6
Vedlikeholdshåndbok....6

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern og vedlikehold....6
Grunnholdninger til vern 6
Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper: 6
Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper....6
Større vedlikeholdsarbeider og endringer 7
Tilbakeføring 7

SPESIELL DEL

Hatholmen fyrstasjon....8
Situasjonskart og kart over farvannet ved fyrstasjonen....9
Kart over det fredete området....10
Faktaopplysninger om Hatholmen fyrstasjon 11

Bygningspresentasjoner
A. Fyrvokterbolig med fyrlykt 13
B. Uthus 18
C. Hønsehus....21
D: Maskinhus for wire-trekk....24
E. Naust 26
Det fredete området 30

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner....31
Vedlegg 2: Fredningsvedtak for Hatholmen fyrstasjon. 32
Vedlegg 3: Tilstandsoversikt Hatholmen fyrstasjon. 50
Vedlegg 4: Tilstandsregistrering av Hatholmen fyrstasjon
A. Fyrvokterbolig med fyrlykt 51
B. Uthus 55
C. Hønsehus....59
D: Maskinhus for wire-trekk....62
E. Naust 64

Forsidefoto: Kystverket 7.6.2005. Alle foto i den spesielle delen: Kystverket 13.08.2009, hvis ikke annet er nevnt.

GENERELL DEL

Tranøy fyrstasjon på Hamarøy, Nordland. Foto: Kystverket.

Kystverkets fyrstasjoner

Innledning

Fyrstasjonene forteller om en spesiell og svært viktig del av norsk historie. Satsingen på utbyggingen av fyrvesenet er en av de største i den norske stats historie, og utbyggingen av fyrstasjonene har bidratt til å utvikle Norge til den sjøfartsnasjon vi har vært og fremdeles er. Fyrstasjonene er også omfattet av en stor og stadig økende interesse, og ikke minst har de ofte en sterkt identitetsskapende funksjon for lokalbefolkningen. De fleste fyrstasjoner er monumenter i kystlandskapet, og Kystverket er som eier forpliktet til å forvalte disse kulturminnene med respekt for dem som har vært med på å bygge opp den maritime infrastrukturen vi i dag forvalter, og med omtanke for dem som kommer etter oss.

Fredningsprosessen

På bakgrunn av ”Nasjonal verneplan for fyrstasjoner”, som kom i 1997, fattet Riksantikvaren i tiden frem til 2001 vedtak om fredning etter kulturminneloven av 83 fyrstasjoner. Av disse er i dag 68 helt eller delvis fremdeles i Kystverkets eie (se oversikten i vedlegg 1). I 2001 besluttet Stortinget at de siste 31 bemannede fyrstasjonene skulle avbemannes, og denne prosessen ble avsluttet i 2006. Gjennom tidene er mange fyrstasjoner solgt, men i St.prp. nr. 29 (2006 – 2007) ble den da pågående avhendingsprosessen stoppet, og det ble bestemt at Kystverket skulle eie fyrstasjonene (med unntak for mulig overføring til Direktoratet for naturforvaltning). Samtidig ble det bestemt at Kystverket skulle stå for utleie slik at fyrstasjonene kunne gjøres tilgjengelige for allmennheten. Dette innebærer at ”vern gjennom bruk” vil være et viktig prinsipp for etatens forvaltning av fyrstasjonene.

Fredning av bygningene

Bygningene på fyrstasjonen er fredet i henhold til § 15 i kulturminneloven. Dette innebærer at det ikke er tillatt å rive bygningene eller deler av disse, eksteriøret må ikke bygges om, heller ikke interiøret der dette er særskilt nevnt. Planløsningen kan ikke endres, og det kan ikke skiftes ut bygningselementer eller materialer. Alt vedlikehold og istandsetting skal utføres med tradisjonelle materialer og metoder tilpasset bygningenes egenart og opprinnelige bygningstekniske løsninger.

Fredning av området som helhet

Området rundt bygningene er fredet i henhold til § 19 i kulturminneloven. Hensikten er å bevare anleggets virkning i landskapet, og sørge for at anleggets karakter blir bevart. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendring som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Eldre strukturer som gjerder, rekkverk, jordkjellere, tekniske installasjoner osv skal ikke fjernes eller endres uten at det har vært nødvendig kontakt med vernemyndighetene. Det er viktig å bevare stedets egenart, og dette gir også en sentral premiss for hvordan det kan legges til rette for ny bruk av fyreiendommene.

Hensynet til den tekniske driften av fyrstasjonen

I fredningsvedtakene står det at fredningen ikke skal være til hinder for den tekniske driften av fyrstasjonen. Dette betyr imidlertid ikke at Kystverket uten videre kan fjerne eller gjøre endringer på teknisk utstyr, selv om dette er sikkerhetsmessig begrunnet. Andre formuleringer i de forskjellige fredningsvedtakene gjør også at det kan være nyanser i hva som er tillatt og hva som er søknadspliktig. Generelt er det best å gå ut ifra at alle tiltak er søknadspliktig, spesielt i selve fyret, som er interiørfredet. Det er viktig at regionen har en god dialog med vernemyndighetene i en tidlig fase, ikke minst fordi etaten da kan få veiledning slik at planlagte tiltak kan bli gjennomført på en måte som også best mulig ivaretar hensynet til kulturminnet.

Vernemyndighet

Ansvaret for den konkrete oppfølgingen og forvaltningen av fredningsvedtakene for de enkelte fyrstasjoner er delegert fra Riksantikvaren som nasjonal vernemyndighet til fylkeskommunenes regionale kulturminneforvaltning. Det er følgelig fylkeskommunen som skal behandle søknader om dispensasjon ved tiltak som krever slik tillatelse, og det er den aktuelle region i Kystverket som kan sende søknad om dispensasjon.

Kravet om forvaltningsplan

I henhold til kgl. res. av 1. september 2006 skal det utarbeides forvaltningsplan for alle fredede eiendommer i statens eie. I forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer er det bestemt at forvaltningsplanene skal forelegges Riksantikvaren, som skal sikre at innholdet ivaretar formålet med fredningen.

Hensikten med forvaltningsplanen

Forvaltningsplanen skal både gi kunnskap om viktige generelle prinsipper for forvaltningen av fyrstasjonene som fredede kulturminner, og gi forståelse for det helhetlige miljøet og det særpreget som karakteriserer den enkelte fyreiendommen, og som skal ivaretas i vernesammenheng.

Hensikten er å sørge for et best mulig utgangspunkt for å stille de rette spørsmålene og finne de rette løsningene når det gjelder vedlikehold, bruk og utvikling av den aktuelle fyrstasjonen.

Forvaltningsplanen består av en generell del, som er felles for alle fyrstasjonene, og en spesiell del, som omhandler den enkelte fyrstasjon.

Forvaltningsplanens spesielle del vil inneholde:

- Relevante eiendomsdata
- Presentasjon av fyreiendommen som helhet, de enkelte bygninger, anlegg og tekniske installasjoner, og området.
- Vurdering av utviklingsmuligheter for fyrstasjonen som helhet samt for de enkelte bygninger
- Eventuelle spesielle forhold for den aktuelle fyrstasjon
- Bygnings- og konstruksjonsdokumentasjon (foto og tegninger)
- Tilstandsanalyse, eventuelt med konkrete forslag til tiltak
- Historisk dokumentasjon
- Fredningsvedtaket

Når det gjelder historisk dokumentasjon, vil ikke den kunne være uttømmende i forvaltningsplanen for den enkelte fyrstasjon. Det er derfor viktig at man ved planlegging av konkrete tiltak, som tilbakeføring eller formidling, går aktivt inn for å finne ytterligere informasjon. Her vil Senter for eiendom og kultur og Kystverkmusea kunne bistå regionene og leietakerne.

Senter for eiendom og kultur har ansvaret for koordineringen av etatens arbeid med forvaltningsplaner. Utarbeidelsen av de konkrete forvaltningsplanene for de enkelte fyrstasjonene gjøres i nært samarbeid mellom regionene og Senter for eiendom og kultur.

Ny bruk – på fyrenes premisser

Ny bruk gjør det ofte ønskelig og noen ganger nødvendig med endringer av bygninger og tilrettelegging på området. Det er viktig å bruke tid på å vurdere hvordan slike tiltak kan gjøres så skånsomt som mulig, og uten at fyreiendommens egenart blir skadelidende. En liten endring ett sted kan virke harmløs, og det samme kan en annen et annet sted, og en tredje… men summen av disse delene kan bli en dårlig helhet som gir en lite harmonisk utvikling av stedet. Forvaltningsplanen skal bidra til at det blir lettere å ha helheten for øye når mulige endringer vurderes. I gjennomgangen av fyreiendommen som helhet og de enkelte bygninger blir det konkretisert forhold som det vil være viktig å ta hensyn til ved planlegging av større vedlikeholdsarbeider og endringer, og det indikeres mulige bruksområder og utviklingspotensiale som Kystverket mener vil ivareta stedets egenart. Enkelte steder er det naturlig å gi klare føringer om hvor det vil være aktuelt å vurdere tilbakeføring, og eventuelt til hvilken epoke.

Fra Store Torungen. Foto: Kystverket.

Det lar seg oftest gjøre å finne gode løsninger som forener vern med ny bruk, selv om løsningene kan bli annerledes enn det man først så for seg. Å finne slike løsninger krever grundighet, vilje og kompetanse i både planlegging og gjennomføring av arbeidene. Felles samtaler mellom Kystverket som eier, leietaker som bruker, kommunen som forvalter av plan- og bygningsloven og fylkeskommunen som forvalter av fredningsvedtaket, vil ofte være vel anvendt tid – og ikke minst hvis diskusjonene kan finne sted nettopp på fyrstasjonen. Stedet er i høyeste grad part i saken, og kan ofte gi føringer gjennom sin tilstedeværelse!

Vern gjennom bruk – viktigheten av gode leietakere

Kystverket er avhengig av et samarbeid med leietakere som er interessert i å bidra til å ta vare på den viktige kulturarven som fyrstasjonene representerer. Etaten vil i liten grad selv kunne benytte den bygningsmassen som er på fyrstasjonene utover de bygningene som er direkte knyttet til den tekniske driften av navigasjonsinstallasjonen, slik som maskinhus og fyrtårn. Vern gjennom bruk forutsetter et aktørsamarbeid, der gjerne også lokale og regionale myndigheter er engasjert, enten som leietakere, eller som aktive premissleverandører og bidragsytere i utviklingen av stedet.

Kystverket benytter en standard leieavtale ved utleie av fyrstasjoner, også for de som ikke er fredet. Avtalen har følgende generelle formål og forutsetninger:

- Uavhengig av om eiendommen er helt eller delvis fredet, skal eiendommen bevares og sikres som kulturminne, og eiendommens egenart skal bevares.

- Leietaker skal ivareta og videreutvikle allmennhetens adgang til fyreiendommen. Leietakers aktivitet på stedet må tilpasses allmennhetens intereser slik at den ikke kommer i konflikt med disse interessene.
- Leietaker forplikter seg til å holde utleier løpende orientert om planene for utviklingen og bruken av leieobjektet.
- Utleier vil bidra med rådgivning ved videre vedlikehold og istandssetting av leieobjektet. Utleier vil løpende vurdere mulighetene for å bidra til vedlikehold og/eller oppgradering av leieobjektet ut fra de til enhver tid gitte budsjettrammer.
- Leietaker må ikke bruke, eller tillate at andre bruker, leieobjektet til bolig.
- Leietaker forplikter seg til å legge særlig vekt på miljøvern i forhold til bruk og vedlikehold av leieobjektet.

I tillegg skal det formuleres egne punkter som uttrykker formål og forutsetninger for leieforholdet ved den enkelte fyrstasjon. En slik formålsparagraf i en leieavtale understreker nødvendigheten av et nært samarbeid og tett kommunikasjon mellom Kystverket og leietakerne – dette er ikke et vanlig leieforhold, men gjelder samarbeid om et kulturminne!

Avtalen omtaler også samarbeidet om vedlikeholdsarbeidet på fyrstasjonen. Det er Kystverket som i siste instans er ansvarlig for å sette opp arbeidsprogram for det enkelte år og gi nødvendige føringer for hva som skal gjøres og på hvilken måte. Bortsett fra ved kritiske hendelser, slik som ved stormskader, skal ikke leietaker utføre noen tiltak på eiendommen uten at dette er godkjent av eier. Det er også eier som er ansvarlig for at alle nødvendige tillatelser er innhentet fra vernemyndighetene.

Kjeungskjær fyrstasjon, Sør-Trøndelag. Foto: Kystverket.

Forholdet mellom fredningsvedtaket og forvaltningsplanen

Fredningsvedtaket er styrende for forvaltningen av fyreiendommen, og er rettslig bindende. Forvaltningsplanen er ikke rettslig bindende, men uttrykker Kystverkets vurdering av hva som vil være en naturlig presisering og konkretisering av fredningsvedtaket, og etatens oppfatning av hvordan den fredede eiendommen bør utvikles. Konkrete tiltak kan ikke gjennomføres uten at vernemyndighetene har fattet vedtak om at de kan iverksettes. Det er Kystverket i den enkelte region som søker vernemyndighetene i det aktuelle fylke om tillatelse til tiltak.

Formidling med nytt elementsystem i betong. Foto: Kystverket.

Formidling

Fyrstasjonene er nasjonale kulturminner som skal dokumentere en viktig del av vår maritime kulturarv og Kystverkets historiske innsats for å trygge ferdselen til sjøs. Samtidig er det et mål med fredningen at kunnskap om disse kulturminnene og deres historiske kontekst skal kunne formidles til allmennheten. Det er derfor viktig at all ny bruk bidrar til kunnskapsformidling og opplevelse av historien. Kystverket vil i samarbeid med Kystverkmusea (ved Lindesnes fyrmuseum) lage retningslinjer for utarbeidelse av formidingsplaner for de enkelte fyrstasjonene, i et samspill mellom etaten, etatsmuseene og leietakerne. Det er videre utarbeidet en skiltmal for de fredede fyrstasjonene, for å gi etatens formidling av egen kulturhistorie et helhetlig, nasjonalt preg. Denne skiltmalen vil være styrende for hvordan utendørs informasjon og skilting utformes på de fredede fyrstasjonene. All utendørs informasjon skal godkjennes av Kystverket på forhånd.

Generelle retningslinjer for tiltak på fyrstasjonene

På alle de fredete bygningene skal eksteriøret bevares mest mulig uendret. Enkelte bygninger er svært autentiske, mens andre er sterkt endret og modernisert. Ulike typer tiltak, som tilbakeføring og utskifting av bygningsdeler, vil derfor bli vurdert ulikt fra bygning til bygning.

Interiørene har for de aller fleste av fyrstasjonene ikke et like sterkt formelt vern som eksteriøret – unntaket er selve fyrtårnene, som er interiørfredet. For de øvrige bygningene er planløsning og konstruksjoner normalt omfattet av de enkelte fredningsvedtakene. Imidlertid bør en ved interiørmessige oppgraderinger og endringer legge vekt på å bevare størst mulig autentisitet med tanke på den historie fyrstasjonen skal formidle. Denne intensjonen må samtidig avveies i forhold til behovet for nødvendig bruksmessig oppgradering.

Krav til dokumentasjon av endringer og større vedlikeholdsarbeider

Alle endringer og større vedlikeholdsarbeider på en fredet bygning eller et fredet område skal dokumenteres. En søknad om tillatelse inneholder et minimum av beskrivelse av tiltaket, men dette er ikke tilstrekkelig dokumentasjon. Det vil bli gitt nærmere retningslinjer for hvordan nødvendig dokumentasjon skal utføres og arkiveres.

Krav til håndverkere

Generelt må håndverkere som arbeider på fredete bygninger, ha nødvendig kunnskap og erfaring fra antikvarisk arbeid. Det er viktig å ha den rette holdningen til dette arbeidet, beherske aktuelle teknikker, og å ha faglig grunnlag for å kunne ta riktige valg når det gjelder materialer og metode.

I noen tilfeller vil det være nødvendig med spesialkompetanse for at resultatet skal bli tilfredsstillende. Dette kan være ved restaurering av vinduer, dokumentasjonsarbeid, blanding av maling etter historisk resept, konserveringsarbeider mm. Når vernemyndigheten gir tillatelse til endringer, kan det settes vilkår om at utførende håndverkere har antikvarfaglig kompetanse.

Geitungen fyrstasjon, Rogaland. Foto: Kystverket.

Vedlikeholdshåndbok

Det er behov for å sammenfatte retningslinjer for vedlikehold av fyrstasjonene, både de fredede og de ikke fredede, i en egen vedlikeholdshåndbok, og Kystverket er nå i ferd med å utarbeide en slik veileder. Denne prosessen vil også innebære nær kontakt med ulike vernemyndigheter, for å finne frem til løsninger som i størst mulig grad kan være felles for etatens fredede bygninger. I og med at søknad om dispensasjon avgjøres av den enkelte fylkeskommune, kan tolkning av og praksis i oppfølging av fredningsvedtakene variere noe fra fylke til fylke. En vedlikeholdshåndbok bør kunne bidra til å harmonisere praksis ut fra et nasjonalt perspektiv, selv om den naturligvis ikke vil kunne erstatte kravene til saksbehandling i den enkelte sak.

Noen generelle punkter om antikvarisk bygningsvern

Grunnholdninger til vern

Kulturminner er en viktig del av vår samlete kulturarv. Bygningene dokumenterer tidligere tiders samfunnsforhold, levekår, liv og gjøremål, byggeskikk og håndverksteknikker.
Gamle bygninger er ikke-fornybare ressurser, og de er primærkilder til kunnskap om fortida. Alle andre nedtegnelser, fotografier og registreringer innebærer grader av fortolkning. Bygningene er derfor en unik kilde til kunnskap og et umistelig grunnlag for framtidig forskning, enten det gjelder levekår, byggeteknikk, dekordetaljer eller lignende. Ved framtidig bruk og modernisering er det viktig at vi i minst mulig grad reduserer bygningenes verdi som historisk kilde. Som hovedregel skal man være svært varsom med å fjerne elementer i en fredet bygning – alle de historiske epokene som har nedfelt seg i det fysiske bygningsmiljøet, forteller en historie om bygningens og stedets utvikling. I noen tilfeller kan man imidlertid bli nødt til å prioritere mellom ulike faser. Unntaksvis kan det også vært aktuelt å tilbakeføre en bygning til en dokumentert tidligere tilstand.

Råd for vedlikehold og istandsetting - grunnprinsipper innen bygningsvernet

De viktigste grunnprinsippene er:

- Mest mulig av alle deler av bygningen skal bevares. Derfor må inngrepene ved vedlikehold og utbedring være så små som mulig.
- Det er bedre å vedlikeholde framfor å reparere, og det er bedre å reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer og metoder, både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- Skjulte deler av bygningen (konstruksjoner) er like viktige å ta vare på som synlige (overflater).
- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske ”arkivet” er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er ofte viktige å bevare. De kan fortelle om bygningens livshistorie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Når noe fjernes eller endres, skal aktuell dokumentasjon bli nedtegnet og arkivert. I spesielle tilfeller sikres dokumentasjonen ved lagring av den fjernete bygningsdelen (nærmere retningslinjer vil bli utarbeidet for dette).
- Endringer skal om mulig være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen kan framstå slik den var før endringen.

Vedlikehold – definisjon og faglige prinsipper

Hovedregelen er at løpende vedlikehold utføres uten at vernemyndighetene trekkes inn, mens man må søke tillatelse for endringer. Grensen mellom vedlikehold og endring kan være vanskelig å definere, og ulike aktører kan ha ulik oppfatning av begrepene. Kulturminnevernets definisjon av vedlikehold er snever, i den hensikt å ivareta kulturhistoriske verdier.

Mange eiere har i beste mening utført ”vedlikeholds-arbeid” på en slik måte at vernemyndighetene vurderer dette som endring/inngrep, som i verste fall er skadelig for kulturminnet. Dette kan for eksempel være bruk av for tett maling, som med-fører av-skalling og råteskader, eller utskifting av opprinne-lige bygningsdeler som burde blitt istandsatt av en kyndig restaureringshåndverker. Vedlikeholdet av en fredet bygning er underlagt kulturminneforvalt-ningens overvåkning. Det kan oppstå usikkerhet om hva man kan utføre uten å spørre, og når man må søke om tillatelse.

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare mest mulig av de gamle bygningsdelene og å hindre skader. Dette gjelder både synlige og skjulte konstruksjoner og elementer. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med samme teknikk, utførelse og materialbruk. I praksis vil dette noen ganger bety merarbeid, andre ganger krever det bare omtanke og kompetanse.

Homlungen fyrstasjon, Østfold. Foto: Kystverket.

Ved å bevare de gamle bygningsdelene og overflatene beholder bygningen sin autentisitet, og dermed sin vitenskapelige kildeverdi og opplevelsesverdi. En kopi kan aldri fullt ut erstatte de opprinnelige bygningsdelene. Selv om kopien er nøyaktig likt utført, er minst to dimensjoner gått tapt:

1. Aldersverdien: Spor av ”tidens tann” er borte. Vi kan ikke lenger berøre de samme materialene som våre forgjengere.

2. Sannhetsgehalten: Hvordan kan våre etterkommere vite at kopien er nøyaktig utført?

Kan de stole på at historien og byggeteknikken som formidles, er identisk med den opprinnelige?

Større vedlikeholdsarbeider og endringer

Det må søkes om tillatelse for større vedlikeholds-arbeider, større reparasjoner og endringer i en fredet bygning. Som oftest blir det gitt tillatelse når endringene er små og tiltaket er nødvendig for fortsatt bruk. Kulturminneforvaltningens oppgave er å passe på at det ikke blir gjort så mange endringer i årenes løp at det til slutt er lite igjen av det opprinnelige huset.

Eksempler på større vedlikeholds-/ istandsettingsarbeider som krever tillatelse:

- endring av utvendig malingtype/farge, fjerning av eldre malinglag, overmaling av dekor og lignende
- vedlikehold av utvendig kledning som innebærer et betydelig omfang utskifting av råteskadet virke
- restaurering av vinduer der det er råteskader som innebærer betydelig innspunsing av nytt virke og forbedring/endring av tekniske løsninger

Eksempler på andre endringer som krever tillatelse:

- utskifting av bygningselementer, som utvendig panel, vinduer og ytterdører
- tildekking eller fjerning av eksisterende utvendige overflater
- oppsetting eller riving av innvendige lettvegger
- installering av våtrom eller kjøkken
- etablering av infrastruktur, rørføringer, ventiler etc.
- fasadeendringer
- oppføring av tilbygg
- tilbakeføring til tidligere dokumenterbar tilstand

Et overordnet prinsipp er at alle endringer om mulig skal gjøres reversible, slik at de i framtida kan la seg tilbakeføre. Endringer og tilføyelser skal kunne fjernes uten at bygningen blir forringet. I praksis kan dette eksempelvis innebære at nye skillevegger festes slik at de lett kan fjernes uten å sette merkbare spor.

Tilbakeføring

Når vernemyndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode – eventuelt flere perioder – i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring skal kunne vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen.
- Tilbakeføring basert på gjetting kan normalt ikke godtas.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav/underordnet verdi.
- Kulturminnet er ikke for sterkt endret. Hus som har fått ny takform, hovedvolum eller lignende bør bevares slik de er. Tilbakeføring av vindustyper og kledning på en bygning med intakt hovedform, kan derimot være aktuelt.

HATHOLMEN
FYRSTASJON
SPESIELL DEL

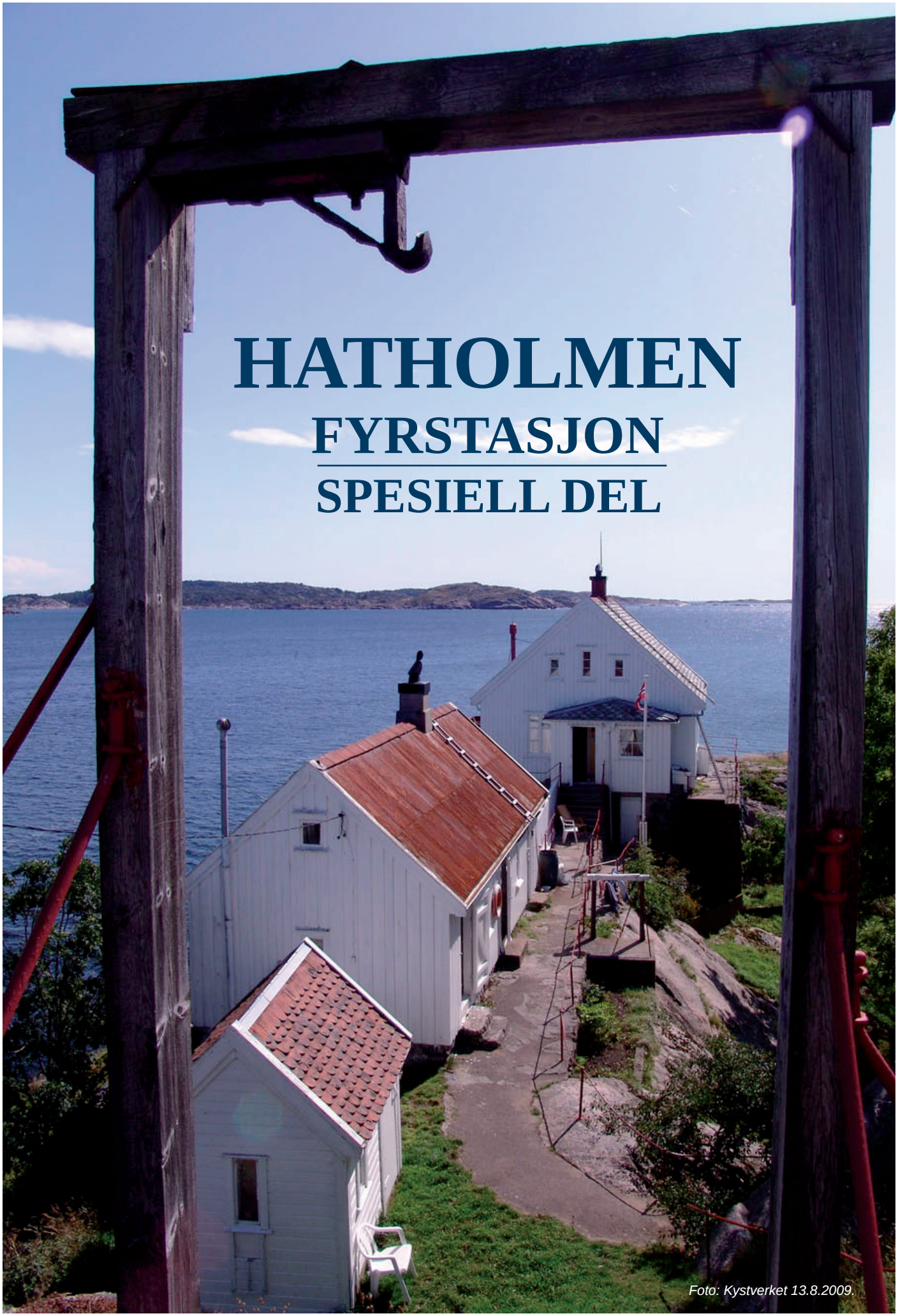

Foto: Kystverket 13.8.2009.

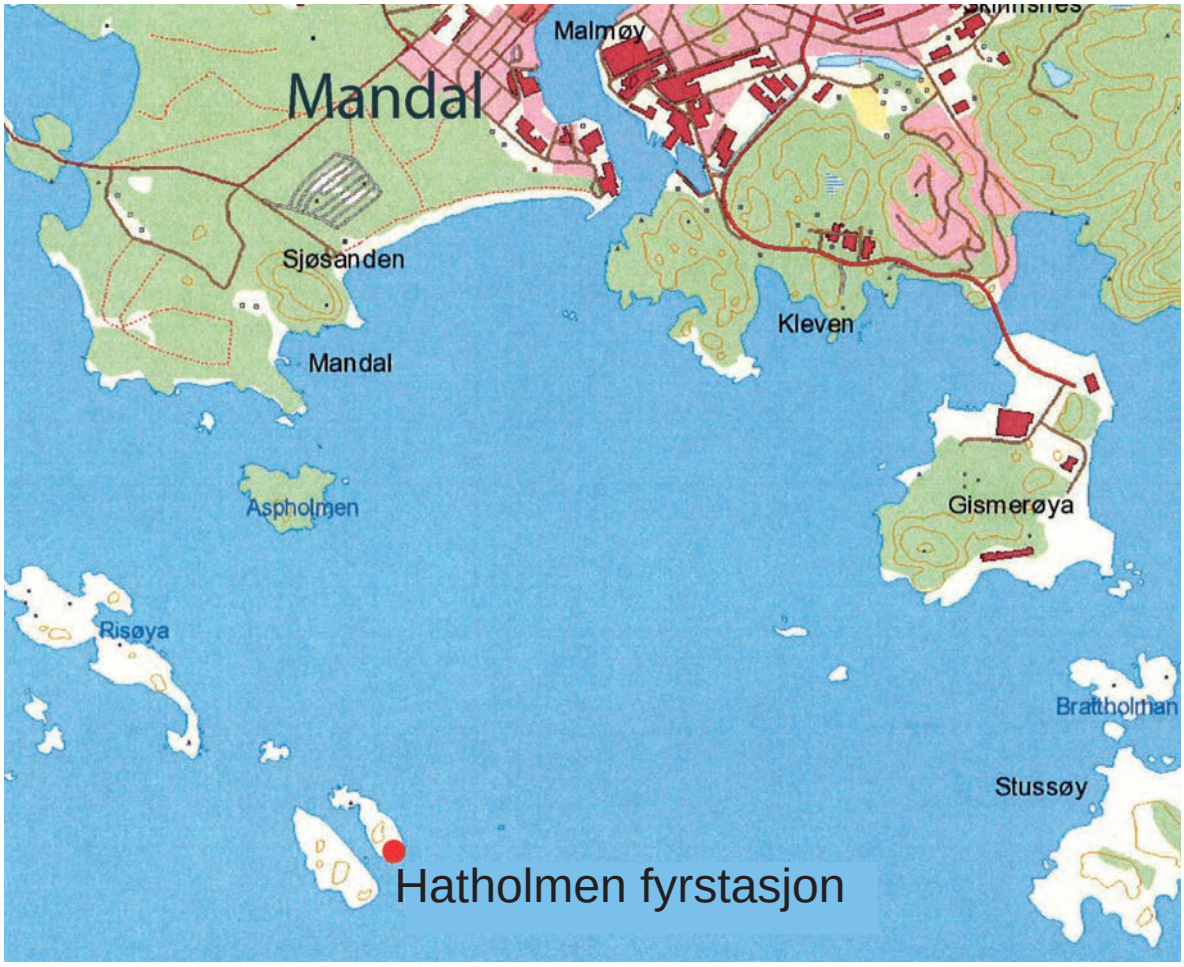

Kart

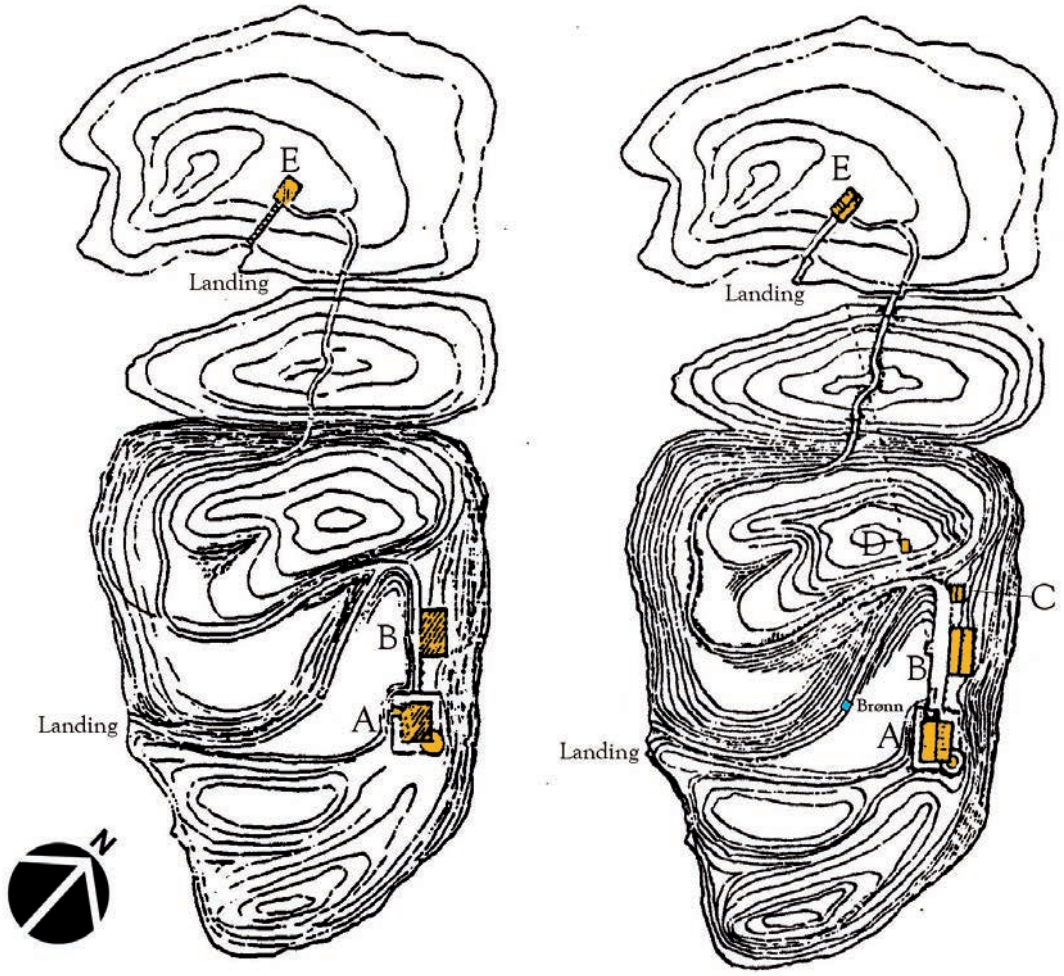

E = Naust

D = Maskinhus for wire-trekk

C = Hønsehuset

B = Uthuset

A = Fyret

Hatholmen: Oversikt over fyrområdet 1910 og 1981 (KD-arkiv).

Kart over fredningsområdet ved Hatholmen fyrstasjon:

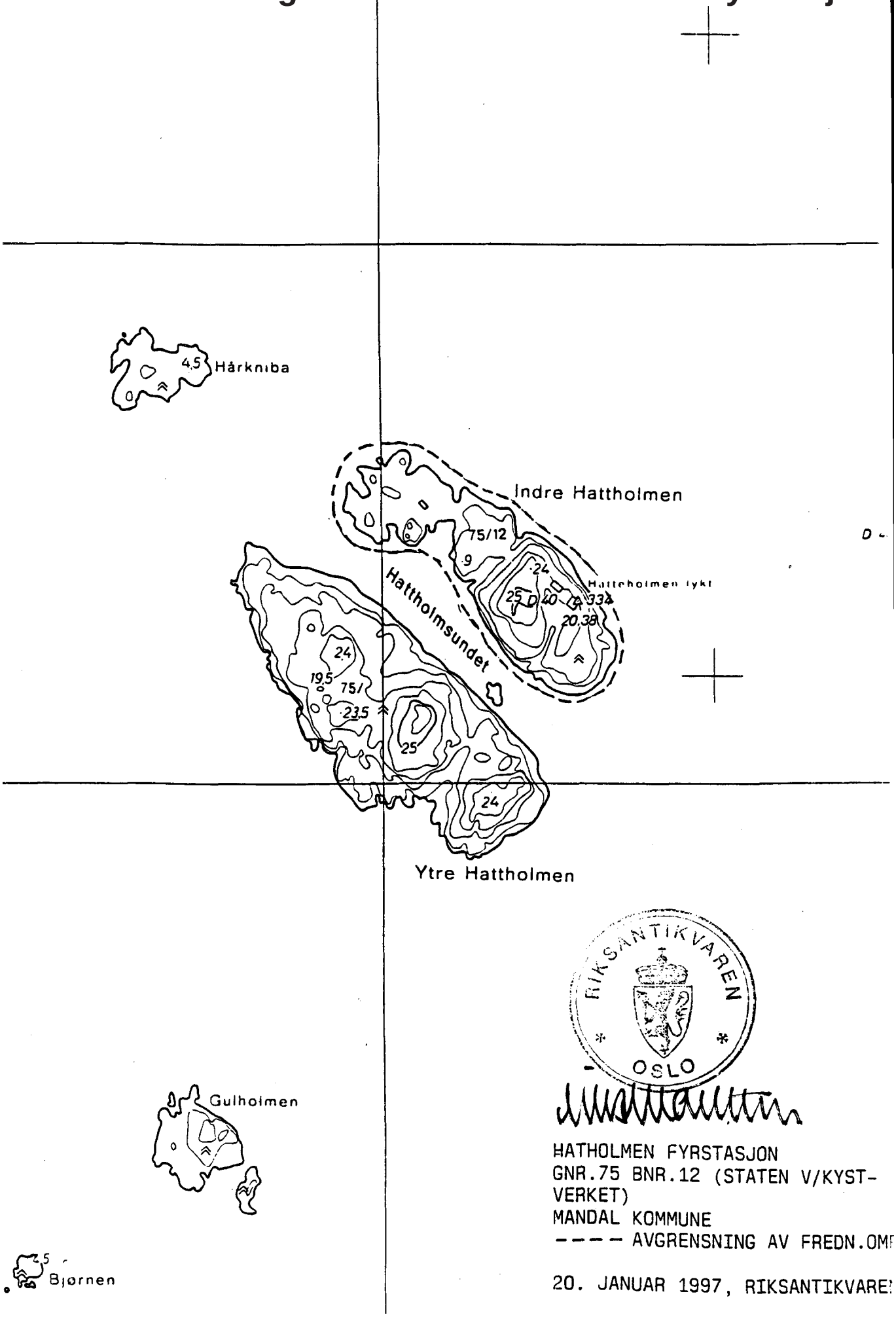

Faktaopplysninger om Hatholmen fyrstasjon

Eiendomsinformasjon			
Opprettet		1867	
Fylke	Vest-Agder	Region	Kystverket Sørøst
Kommune		1002 Mandal	
Fyrlistenummer		079100	
Dato for fredningsvedtak		12. september 1997	
Andre vernebestemmelser		Ingen andre vernebestemmelser.	
Eiendom (kommunenr., gårdsnr., bruksnr.)		1002 / 75 / 12	
Nummer i Askeladden	86962	Grunneier	Staten v/Kystverket
Utleie		Mandal Kystlag	

Oversikt over registrerte bygninger og konstruksjoner

Byggnr. i fredn. vedtaket	Bygnings-type	Bygg-status	GAB-nr.	Nummer i Aske-ladden	Verneklasse / §	Omfang av fredningen
A	Fyrvok-terbolig med fyrlykt	Intakt	168600402	86962-1	Klasse 1, kulturmin-neloven § 15	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Fredningen gjelder ikke teknisk utstyr i drift.
B	Uthus	Intakt	168600399	86962-2	Klasse 1, kml § 15	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning.
C	Hønsehus	Intakt		86962-3	Klasse 1, kml § 15	Samme som i feltet over.
D	Maskin-hus for wire-trekk	Intakt	20678593	86962-4	Klasse 1, kml § 15	Samme som i feltet over.
E	Naust	Intakt	20678607	86962-5	Klasse 1, kml § 15	Samme som i feltet over.
	Det fredete området				Klasse 1, kml § 19	Fredningen omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner §19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på gnr. 75 brnr. 12 (Staten v/ Kystverket), altså hele Indre Hatholmen. Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på kart, datert 20.1.1997, og påført Riksantikvarens stempel, se forrige side.

Litt om fyrstasjonens historikk	Hatholmen fyrstasjon ble bygget i 1867, samtidig med Ryvingen fyrstasjon. Fyrstasjonen består av 5 bygninger; fyrvokterbolig med fyrlykt plassert på det østre hjørnet av bygningen, uthus, hønsehus, maskinhus for wiretrekk og naust ved landingen. Bygningene er sannsynligvis oppført ved etableringen av fyrstasjonen i 1867. Alle er trebygninger. I tillegg er det oppført en nyere utedo som ikke medtas i fredningen. På Indre Hatholmen er det foruten bygningene kulturminner som steinsatt vei, stangjernsrekkverk, wire og wireoppheng fra landing til maskinhus, brønn, rester av haveanlegg og småteiger mellom knausene på øya. Hatholmen fyrstasjon ble automatisert og avbemannet i 1973. I 1985 ble lykten bygget om til elektrisk solcelle-drift.
Vernestatus	Fyrstasjonen er fredet etter kulturminneloven §15 (bygninger) og §19 (området).
Fra Riksantikvarens frednings-begrunnelse	Hatholmen er en av de få stasjonene som er bevart nærmest i opprinnelig form, slik det ble bygget i 1867. Bygningene har en god beliggenhet i landskapet, og hele holmen bærer fortsatt preg av fast bosetting, med rester av hage, bed, småteiger etc. Stasjonen har høy estetisk og miljømessig verdi. Et typisk og godt eksempel på norske trefyr (en-familiestasjon), med tilhørende historisk kildeverdi." Som bygningsanlegg har Hatholmen fyrstasjon stor grad av autentisitet med alle stasjonens opprinnelige elementer bevart. Dette fremkommer relativt sjelden på våre fyrstasjoner. Miljøet har dermed høy alder i fyrsammenheng, med alle bygningene oppført i 1867. Fyrstasjonen ligger i et uberørt kystlandskap, og har ved sin markante beliggenhet ved innseilingen til Mandal høy miljøverdi. I sosial- og næringspolitisk sammenheng er Hatholmen et representativt eksempel på en liten en-familiestasjon. Kulturminner som havneanlegg, teiger, brønn og hønsehus gir et bilde av liv og virke på Hatholmen utover fyrdriften. Som landemerke har Hatholmen fyrstasjon verdi som et identitetsskapende element i skjærgården. Fyrstasjonens form og plassering tett samlet på toppen av den lille holmen utgjør et miljø som etter Riksantikvarens oppfatning også har estetiske kvaliteter. Det er spesielt fyrstasjonens opplevelsesverdi ved dens form og plassering i skjær-gården Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi. Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, Indre Hatholmen, i henhold til bestemmelsen i § 19. Fredningsområdet omfatter holmen som fyrstasjonen ligger på. Øya er så liten at den både visuelt og funksjonelt hører med til fyrstasjonen. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med område-fredningen; å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.
Fyrstasjonens egenart, sårbarhet og tålegrense	Hatholmen fyrstasjon er et ledfyr. Som ovenfor nevnt, representerer Hatholmen fyrstasjon noe spesielt i fyrsammenheng, med sin autentisitet og markante beliggenhet i landskapsmiljøet. Med sine fine trehus, tett lagt som et rekketun på kammen av holmens høydedrag danner det en spennende konstruksjon. På en sommerdag er frodigheten og blomsterprakten på stedet iøyen-fallende.
Kystverkets føringer for ny bruk og videre utvikling	Hatholmen fyrstasjon er allerede i ny bruk.

Bygningspresentasjoner: A. Fyrvokterbolig med fyrlykt

Bygningens navn	Fyrvokterbolig med fyrlykt
Nummer i Askeladden	86962-1
GAB nr.	168600402
Byggnr. i fredn.vedtak	A
Byggeår	1867
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Fyrvokterbolig med fyrlykt
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Fredningen gjelder ikke teknisk utstyr i drift.
Navigasjonsinstallasjon	4. ordens linse

Foto: Kystverket 20.12.2005

Bygningsbeskrivelse	Fyrvokterboligen er en relativt liten bolig i 1,5 etasjer, men med noen mindre oppbrevaingsrom i kjeller. Huset har saltak og taket er tekket med lappskifer. Ytterveggene er kledd med stående pløyd kledning og vinduene er to fags, sidehengslet med småruter og innvendige varevinduer. I første etasje finnes stuer, spisestue og kjøkken, men 2 soverom er i 2. etasje. I det sydøstre hjørnet av husets 1. etasje er plassert en fyrlykt med snøskjerm. Rundt huset er det murt/støpt en smal betongvei med smijernsrekkverk. Huset er hvitmalt.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Stein og betong på fjell. 3. Grunnmur: Naturstein og betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Naturstein og støpt betong. 5. Gulv på grunn: Betong i kjeller. 6. Yttervegger: Laftet yttervegg med trepanel inne og ute. 7. Ytterdører: Panelt og isolert ramtredør med fiskebenskledning. 8. Vinduer: Tofags sidehengslete trevinduer med 6 glass i hver ramme. 9. Tak: Sperre- og åstak 10: Taktekking: Lappskifer. 11. Takrenner og nedløp: Hvite plastbelagte stålrenner. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Lite valmet tak over inngangspartiet. 15. Innervegger: Panelte / platebelagte tømmervegger. 16 Etasjeskiller: Trebjelkelag med golvbord. 17. Innvendige trapper: Tett, malt tretrapp. 18. Piper og ildsteder: En murt og pusset teglsteinspipe 19. Luker og ventilasjon: enkelte ventilasjonshatter i yttervegg mot syd og øst. 20. Galleri og balkong: Snøskjerm / galleri rundt lyktehus.
Endringshistorikk	På 50-tallet ble fyrvokterboligen, uthus og naust delvis modernisert med eternitkledning og en del nye vinduer. Interiørene i boligen ble platebelagte, med nye dører og gulvbelegg. Fyrvokterboligen er tilbakeført eksteriørmessig.
Retningslinjer for videre utvikling	Det er verken nødvendig eller ønskelig med bygningsmessige endringer av fyrtvokterboligen. Likevel vil det være naturlig å foreta noe mindre justeringer for å bedre kunne legge til rette for alternativ drift. Det skal normalt ikke være adgang til selve navigasjonsinstallasjonen for andre enn Kystverkets personell. Eventuell tilgang for besøkende skal være regulert i en egen instruks, og skal bare skje i følge med ansvarlig person.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper. Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Fredningen gjelder ikke teknisk utstyr i drift. Fredningsbestemmelsene sier at riving, flytting eller forandringer i bygningens eksteriør eller interiør med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften, ikke er tillatt. Samtidig gjelder ikke denne bestemmelsen fast inventar og teknisk drift dersom Kystverket på grunn av fyrdriften finner det nødvendig å gjøre inngrep i fyrdriften. Kystverket vil imidlertid ved eventuelle planlagte inngrep ha nær kontakt med antikvarisk myndighet.

Fyrvokterbolig med fyrlykt

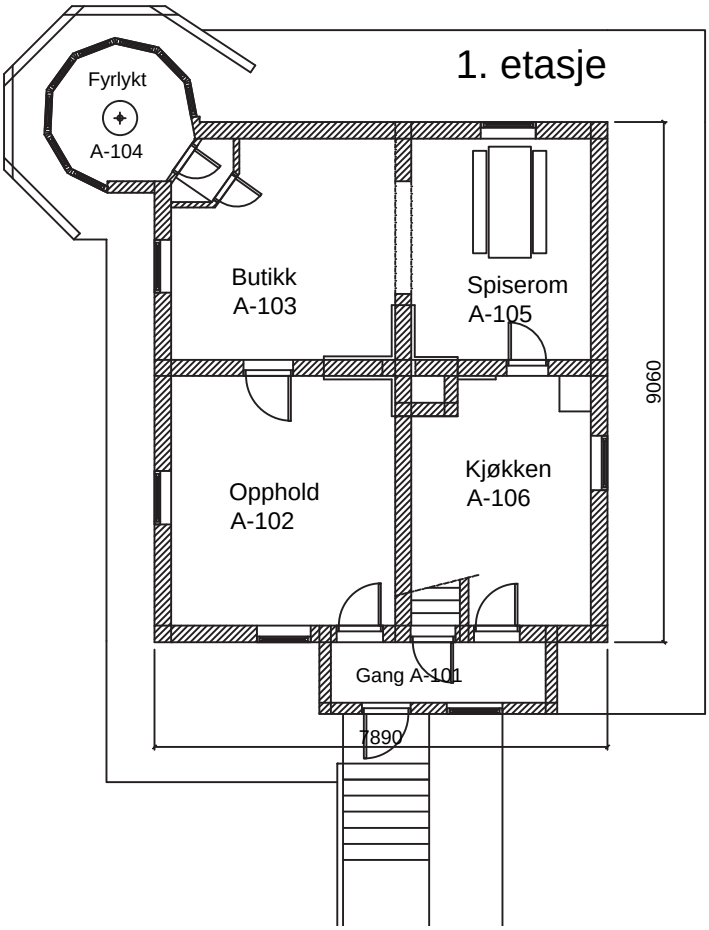

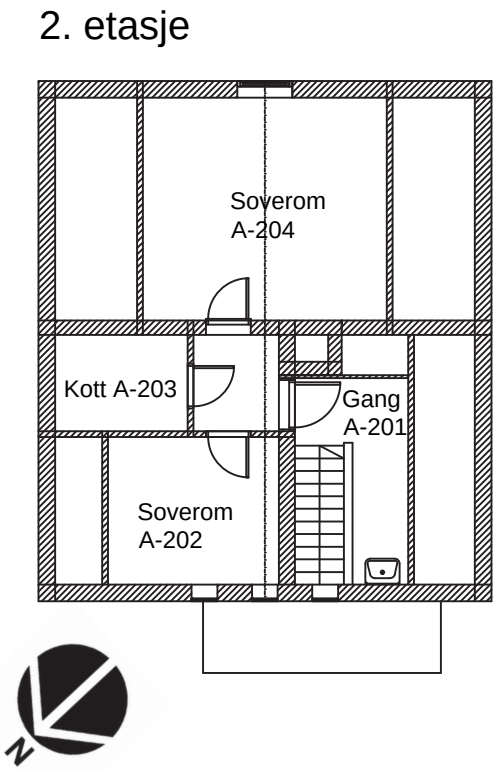

Tegning av fyrvokterboligen.
Tegning er basert på eldre arbeidstegninger.

Fasade syd-øst.
Foto: Kystverket 7.6.2005

Fyrvokterboligen sett fra heia. Foto: Kystverket 7.6.2005.

Over: Fasade mot sydvest. Foto Kystverket 13.8.2009

Fasade mot nordvest. Foto: Kystverket 13.8.2009.

Under: del av fasade mot nordøst med fyrlykta. Kystverket 13.8.2009.

Over: Fra fasade mot nordøst. Kystverket 13.8.2009.

Under: Vindu mot nordøst. Kystverket 30.10.2013

Over: Fra stue A-102. *Alle foto: Kystverket 13.8.2009.*

Over: Fra rom A-103.

Under: Fra soverom A-202.

Under: Fra stort soverom A-204.

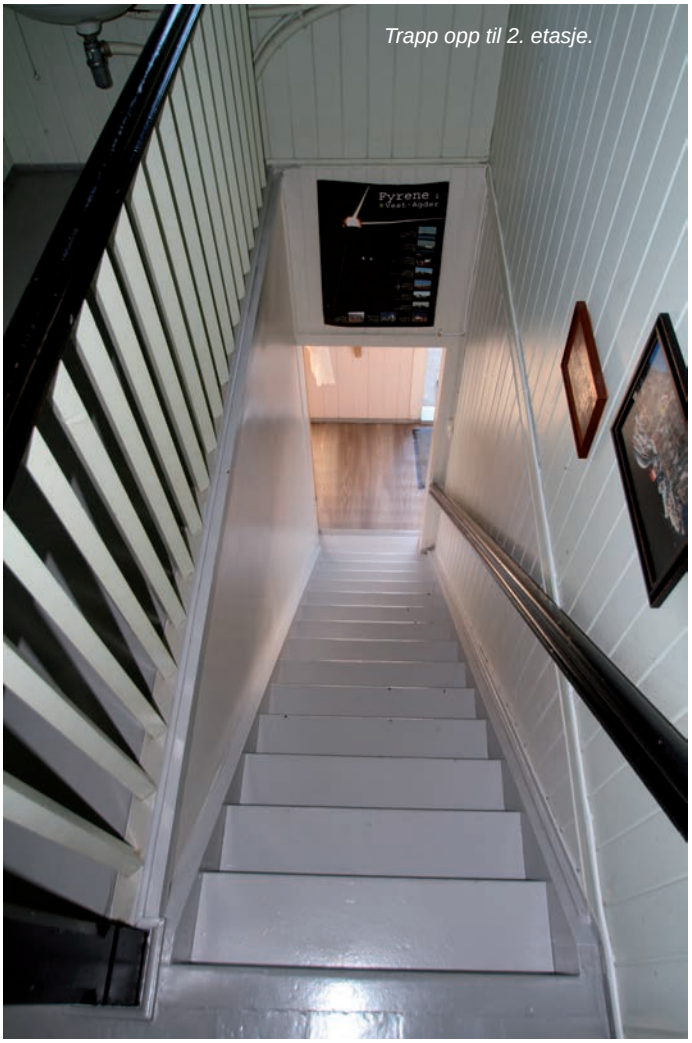

Trapp opp til 2. etasje.

Fra kjøkkenet i 1. etasje, rom A-106.

Foto fra rom på loft. Tørt og fint.

Linsa i fyrlykta.

B. Uthus

Bygningens navn	Uthus
Nummer i Askeladden	86962-2
GAB nr.	168600399
Byggnr. i fredn.vedtak	B
Byggeår	1867
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Fjøs og vedbod
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning

Bygningsbeskrivelse	Uthuset er satt på et fundament av natursten. Ytterveggen er av utmurt bindingsverk og taket er tekket med bølgeblikksplater. Mønebeslag av rødmalte støpejernspanner. Vindskier av tre.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Gråstein / naturstein på fjell. 3. Grunnmur: Naturstein 4. Utvendige trapper og ramper: Betong 5. Gulv på grunn: Jordgulv i gjødselkjeller. 6. Yttervegger: Utmurt bindingsverk. 7. Ytterdører: Labankdører 8. Vinduer: enkle trevinduer, ett fags. 9. Tak: Taktro med lekter. 10: Taktekking: Bølgeblikk. 11. Takrenner og nedløp: Plastbelagt stålrenner og nedløp. 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Bindingsverk med trekledning. 16 Etasjeskiller: Bjelkelag med bordgulv. 17. Innvendige trapper: Åpne tretrapper. 18. Piper og ildsteder: En pusset og murt teglpipe. 19. Luker og ventilasjon: Ingen 20. Galleri og balkong: Ingen
Endringshistorikk	Uthuset opprinnelig oppført som bryggerhus, vedbod og fjøs. Oppført i utmurt bindingsverk, med under- og påbord taktro med lekter og beverhalestein. Mønepannene var av malt støpejern, vindskier og takrenner av tre, nedløpsrør av sink.
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningen er ganske autentisk, med unntak av taktekking og noe innredning / kledning i oppholdsrom mot syd/øst. Bygningen fungerer på en optimal måte i ny bruk.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.

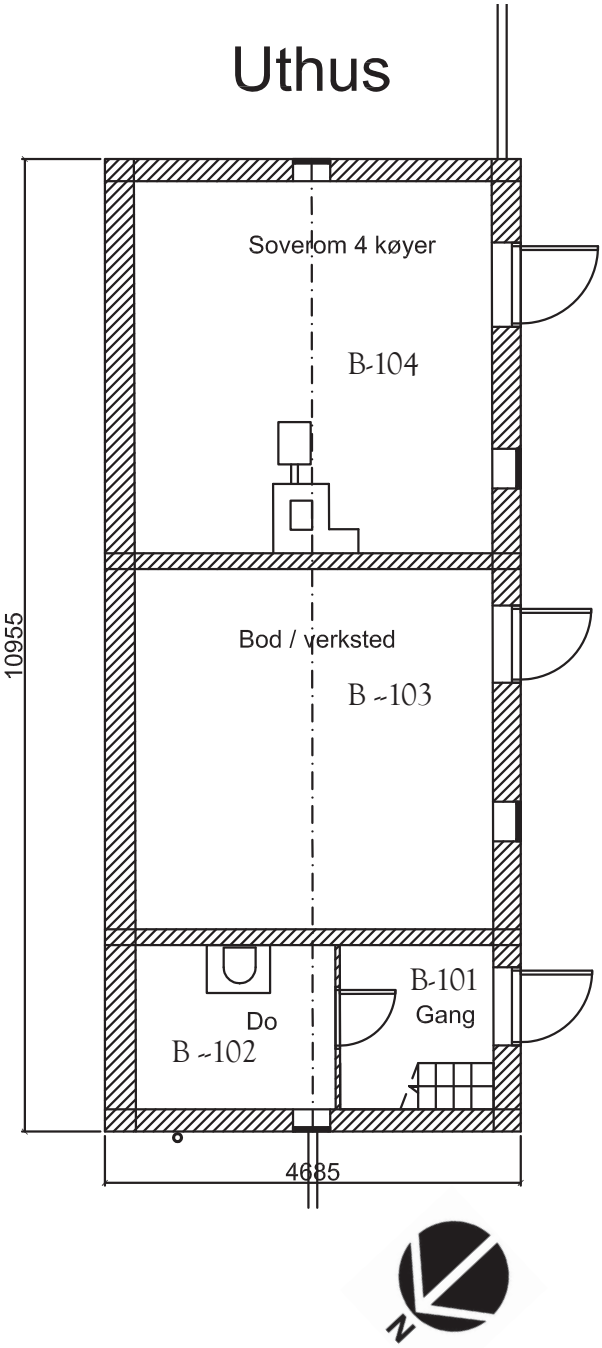

Over: Et tørt og luftig loft i uthuset. Under: Oppholdsrom B-104. Alle foto: 13.8.2009

Utmurt bindingsverk i yttervegg mot nordvest.

Under: fra verksted, rom B-103.

Fasade mot sydvest. Alle foto: Kystverket 13.8.2009.

Over: Hønsehuset og uthuset. Fasader mor nordvest.

Over: Fasade mot sydøst.

Fasade mot sjøen, mot nordøst.

C. Hønsehuset

Bygningens navn	Hønsehus
Nummer i Askeladden	86962-3
GAB nr.	-
Byggnr. i fredn.vedtak	C
Byggeår	1867
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Oljebod
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning

Hjørne mot nordvest. 13.8.2009.Foto: Kystverket.

Bygningsbeskrivelse	Huset er bygget på en betongmur, i reisverk, saltak med med taktro og beverhalestein.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / stein. 2. Fundament: Betong 3. Grunnmur: Støpt betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Betongvei langs bygningen. 5. Gulv på grunn: Støpt betong. 6. Yttervegger: Reisverk. 7. Ytterdører: Labankdør. 8. Vinduer: 2 enkle trevinduer med ett glass. 9. Tak: Saltak, taktro og 10: Taktekking: Beverhalestein. 11. Takrenner og nedløp: Ingen 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16 Etasjeskiller: Ingen 17. Innvendige trapper:Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Ingen 20. Galleri og balkong: Ingen
Endringshistorikk	Opprinnelig avdelt innvendig med en skillevegg. Ellers fremstår bygningen svært autentisk.
Retningslinjer for videre utvikling	Bygningen kan eventuelt benyttes til ny sanitærløsning. Tiltaket vil være søknadspliktig.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.

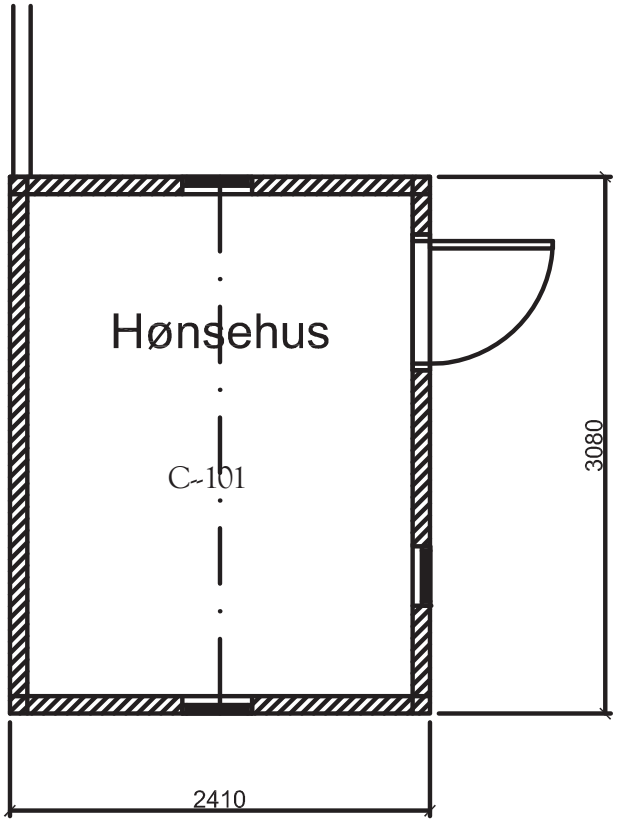
Hønsehus
C~101
3080
2410

Over: Fasade mot sjøen, mot nordøst.

Over: Fasade mot nordvest.

Under: Fasade mot sydvest.

Alle foto: Kystverket 13.8.2009.

Til venstre: Interiør i hønshuset.
Under: Takkonstruksjonen, sett fra innsiden.

D. Maskinhus for wire-trekk

Bygningens navn	Maskinhus for wire-trekk
Nummer i Askeladden	86962-4
GAB nr.	20678593
Byggnr. i fredn.vedtak	D
Byggeår	1867
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Maskinhus for wire-trekk
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning

Bygningsbeskrivelse	Bygg av bindingsverk kledd med slettpanel utvendig, hvitmalt. Pulttak med papptekking. Labankdør.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell 2. Fundament: Betong på fjell. 3. Grunnmur: Betong. 4. Utvendige trapper og ramper: Støpt betong 5. Gulv på grunn: Betong 6. Yttervegger: Reisverk med trekledning. 7. Ytterdører: Labankdør 8. Vinduer: Ingen 9. Tak: Pultta med bjelkelag. 10: Taktekking: Papp 11. Takrenner og nedløp: Mangler 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16 Etasjeskiller: Ingen 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Ingen 20. Galleri og balkong: Ingen
Endringshistorikk	Bygget er lite endret gjennom tidene.
Retningslinjer for videre utvikling	Vinsjen er interessant som dokumentasjon og kan gjerne få en mer fremtredende plass i formidlingssammenheng. Det er ikke aktuelt å sette den i drift.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.

Over: Fasade mot sydøst. Under: fasade mot sydvest

Fasade mot nordøst.

Alle foto: Kystverket 13.8.2009.

Under: Maskin for wiretrekk. Interiør fra maskinhuset.

Under: Fasadehjørne mot nord.

E. Naust

Bygningens navn	Naust
Nummer i Askeladden	86962-5
GAB nr.	206778607
Byggnr. i fredn.vedtak	E
Byggeår	Ukjent.
Byggherre / Arkitekt	Fyrvesenet
Opprinnelig funksjon	Naust
Fredningsomfang	Fredningen gjelder bygningens eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning

Bygningsbeskrivelse	Naust med båtopptrekk. Bygget i bindingsverk med tømmermannskledning og støpt gulv. Eternitt bølgetak.
Konstruksjon og materialbruk	1. Byggegrunn/drenering: Fjell / stein 2. Fundament: Betong på fjell 3. Grunnmur: Betong. 4. Utvendige trapper og ramper: støpt betong 5. Gulv på grunn: Betong 6. Yttervegger: Reisverk med trekledning utvendig. Rødmalt 7. Ytterdører: Labank store porter. To-fløyet. Rødmalt 8. Vinduer: Enkle, eldre trevinduer . 9. Tak: Saltak med sperrebukker og hansbjelker. 10: Taktekking: Eternitt bølgeplater. 11. Takrenner og nedløp: Mangler 12. Beslag: Ingen 13. Takvinduer og luker: Ingen 14. Halvtak og skråtak: Ingen 15. Innervegger: Ingen 16 Etasjeskiller: Ingen 17. Innvendige trapper: Ingen 18. Piper og ildsteder: Ingen 19. Luker og ventilasjon: Ingen 20. Galleri og balkong: Ingen
Endringshistorikk	Vinduer skiftet, innergolv etablert med spisekrok.
Retningslinjer for videre utvikling	Kan brukes slik det er, praktisk innredet til arbeid, oppbevaring og sammenkomster.
Spesielle forhold vedrørende vedlikehold	Vedlikeholdet skal utføres etter antikvariske prinsipper.

Over: Naustet sett fra landing. Alle foto: Kystverket 13.8.2009.

Under: Kommunal do og naustet, hjørnet sydvest.

Over: Vindu i nordfasaden.

Under. Fasade mot øst.

Under: Fasadehjørne mot nordøst.

Fasader mot øst og nord.

Vindu i nordfasaden.
Mangelfull montering.

Over: Fra interiøret i naustet.

Under: Takkonstruksjon og sitteplass med døra. Foto: Kystverket 13.8.2009.

Det fredete området

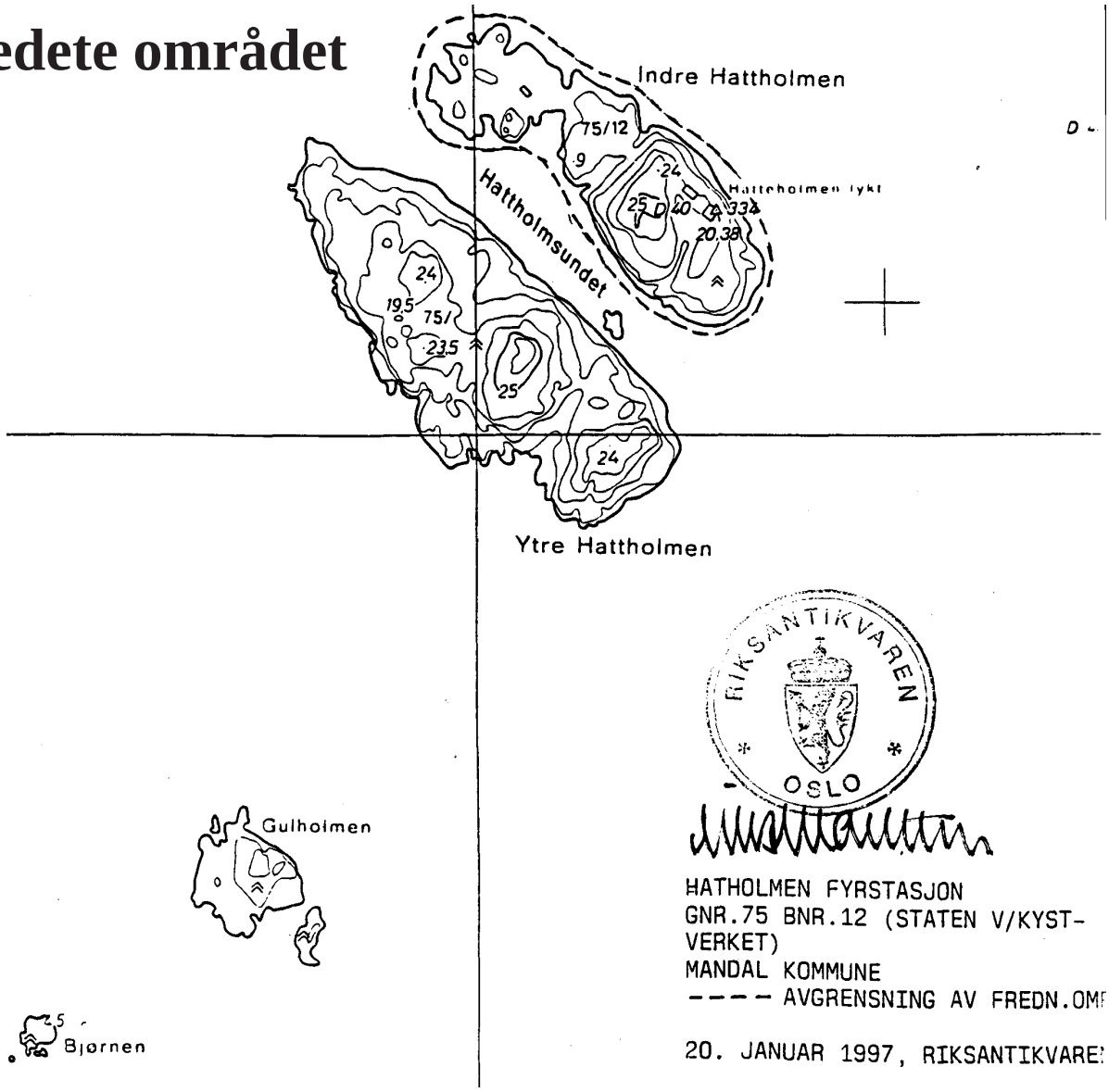

Omfanget av fredningen:
Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på gnr. 75 bnr. 12 (Staten ved Kystverket), altså hele Indre Hatholmen. Fredningsområdet og de fredete bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 20. januar 1997 og påført Riksantikvarens stempel.

Formålet med fredningen:
Formålet med fredningen av Hatholmen fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg med fyrvokterbolig med fyrlykt og øvrige bygninger på fyrstasjonen og området rundt fyrstasjonen.

Formålet med fredningen av området rundt fyrstasjonen er å bevare virkningen av fyrstasjonen i miljøet ved å bevare miljøets karakter. Miljøet består av forskjellige kulturminner og landskapselementer som steinsatt vei, stangjernrekkverk, wire og wire-oppheng, landing, brønn, haveanlegg og teiger.

Fredningsbestemmelser: Riving, flytting eller forandringer i området rundt bygningene på fyrstasjonen som kan endre miljøets karakter, er ikke tillatt.

Skjøtsel av området:
Ved skjøtsel av uteområdet skal det tas utgangspunkt i nåværende, eventuelt tidligere situasjon. Eventuell ny beplantning skal ikke tilføre planter som ikke hørte hjemme på fyrstasjonen da den var bemannet.

Skilting:
All utendørs skilting er søknadspliktig. Det skal legges opp til en nøktern og enhetlig bruk av skilting. Skiltingen skal være i tråd med Kystverkets retningslinjer for skilting, og hovedformålet er formidling av fyrstasjonens historie. Andre offentlige myndigheters skilting skal i størst mulig grad tilpasses Kystverkets skilting.

Vedlegg 1: Oversikt over Kystverkets fyrstasjoner.

Senter for eiendom og kultur

28.06.2012

Region	Fredete fyrstasjoner	Bygninger	Ikke fredete fyrstasjoner	Bygninger	SUM
Sørøst	20	i Kystverkets eie	8	i Kystverkets eie	28
	Torbjørnskjær		Struten		
	Homlungen		Strømtangen Fredrikstad		
	Færder		Digerudgrunnen		
	Store Færder (ruin)		Steilene		
	Svenner		Tvistein		
	Stavernsodden		Langøytangen	delvis	
	Jomfruland		Songvår		
	Strømtangen Kragerø		Søre Katland		
	Stavseng				
	Lyngør				
	Ytre Møkkalasset				
	Store Torungen				
	Lille Torungen				
	Homborsund				
	Grønningen				
	Oksøy				
	Ryvingen				
	Hatholmen				
	Lindesnes				
	Lista				
Vest	12		11		23
	Eigerøy	delvis	Lille Prestskjær		
	Feistein		Viberodden		
	Kvitsøy		Flatholmen		
	Geitungen		Fjøløy		
	Utsira		Ryvarden	delvis	
	Røværsholmen		Holmengrå		
	Slåtterøy		Kvanhovden		
	Hellisøy		Hendanes		
	Utvær		Ulvesund		
	Geita		Skongenes		
	Ytterøyane		Kråkenes		
	Stabben				
Midt-Norge	19		16		35
	Runde		Svinøy		
	Grasøyane		Flåvær		
	Hogsteinen		Lepsøyrev		
	Alnes	delvis	Erkna		
	Ulla		Storholmen		
	Ona	delvis	Flatflesa		
	Kvitholmen		Bjørnsund		
	Grip		Hestskjær		
	Haugjegla		Stavenes		
	Sletringen		Tyrhaug		
	Sula	delvis	Skalmen		
	Vingleia		Terningen		
	Halten		Finnvær		
	Kjeungskjær		Asenvågøy		
	Kaura		Grinna		
	Buholmråsa		Gjeslingene		
	Kya				
	Nordøyan				
	Sklinna				
Nordland	10		8		18
	Bremstein		Ytterholmen		
	Åsvær		Træna		
	Myken		Kalsholmen		
	Landegode		Tennholmen		
	Måløy-Skarsholmen		Barøy		
	Tranøy		Moholmen		
	Skrova		Glåpen		
	Skomvær		Værøy		
	Anda				
	Andenes				
Troms og Finnmark	7		3		10
	Hekkingen		Torsvåg		
	Fugløykalven		Fruholmen		
	Slettnes		Helnes		
	Kjølnes				
	Makkaur				
	Vardø				
	Bøkfjord				Tils.
Totalt antall	68		46		114

Vedlegg 2: Fredningsvedtaket for Hatholmen fyrstasjon

RIKSANTIKVAREN

SAKSBEHANDLER GJENPART
Aase Bessesen
INNVALGSTELEFON 22 94 04 95
TELEFAX 22 94 04 97

DERES REF.
DERES DATO

VÅR REF. 97/346 - 6
Ark. B-205
VÅR DATO
12 SEPT. 1997

Likelydende brev til:

Kystverket 1. distrikt
Mandal kommune
Vest-Agder fylkeskommune
Mandal Kystlag

HATHOLMEN FYRSTASJON - GNR.75 BNR.12 (STATEN V/KYST-VERKET) - MANDAL KOMMUNE

VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER §§ 15 OG 19, JFR. § 22

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§15 og 19, jfr. § 22, fatter Riksantikvaren vedtak om fredning av Hatholmen fyrstasjon, gnr.75 bnr.12, Mandal kommune.

Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren ved departementets vedtak av 30. juni 1989 med endringer fastsatt 23. desember 1992.

Omfanget av fredningen

Fredningsvedtaket omfatter fyrvokterboligen med fyrlykt og øvrige bygninger på fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 15:

A Fyrvokterbolig med fyrlykt
B Uthus
C Hønsehus
D Maskinhus for wire-trekk
E Naust

Bokstavene referer seg til planen "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner" v/Fylkeskonservatoren i Vest-Agder, 1992.

Fredningsvedtaket omfatter videre et område rundt fyrstasjonen i henhold til lov om kulturminner § 19. Fredningsområdet omfatter eiendommen på gnr.75 bnr.12 (Staten v/Kystverket), altså hele Indre Hatholmen.

Fredningsområdet og de fredede bygningene er avmerket på vedlagte kart datert 20. januar 1997 og påført Riksantikvarens stempel.

Dok.navn: H:\FYR\VEST-AGD\HATHOLME\FORSL.DOC

POSTADRESSE:	BESØKSADRESSE:	TELEFON:	TELEFAX:
Postboks 8196 Dep. 0034 Oslo	Dronningens gt. 13 0152 Oslo	22 94 04 00	22 94 04 04

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen av Hatholmen fyrstasjon er å bevare et kulturhistorisk og arkitektonisk verdifullt bygningsanlegg med fyrvokterbolig med fyrlykt og øvrige bygninger på fyrstasjonen og området rundt fyrstasjonen.

Formålet med fredningen av fyrvokterboligen med fyrlykt er å bevare bygningens eksteriør og interiør med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften. Fredningen gjelder ikke teknisk utstyr i drift.

Formålet med fredningen av de øvrige bygningene er å bevare bygningenes eksteriør og interiør med hensyn til opprinnelig planløsning.

Formålet med fredningen av området rundt fyrstasjonen er å bevare virkningen av fyrstasjonen i miljøet ved å bevare miljøets karakter. Miljøet består av forskjellige kulturminner og landskapselementer som steinsatt vei, stangjernsrekkverk, wire og wire-oppheng, landing, brønn, haveanlegg og teiger.

Fredningsbestemmelser

De følgende fredningsbestemmelsene er fastsatt med hjemmel i lov om kulturminner §§ 15 og 19. Bestemmelsene gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredede kulturminner fra nyere tid.

Fyrvokterbolig med fyrlykt

1. Riving, flytting eller forandringer i bygningens eksteriør eller interiør med fast inventar og teknisk utstyr knyttet til fyrdriften, er ikke tillatt.

2. Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere situasjon kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan godkjennes av vedkommende forvaltningsmyndighet.

3. Bestemmelsen i pkt.1 gjelder ikke fast inventar og teknisk utstyr i drift dersom Kystverket på grunn av fyrdriften finner det nødvendig å gjøre inngrep i utstyret.

Øvrige bygninger

1. Riving, flytting eller forandringer i bygningenes eksteriør eller interiør med hensyn til opprinnelig planløsning, er ikke tillatt.

2. Tilbakeføring til opprinnelig eller tidligere situasjon eller forandringer som ikke endrer opprinnelig planløsning kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan godkjennes av vedkommende forvaltningsmyndighet.

Området

1. Riving, flytting eller forandringer i området rundt bygningene på fyrstasjonen som kan endre miljøets karakter, er ikke tillatt.

2. Forandringer som ikke endrer miljøets karakter, kan tillates under forutsetning av at tiltaket kan godkjennes av vedkommende forvaltningsmyndighet.

Bevaringsplan/skjøtselplan

1. Vedkommende forvaltningsmyndighet eller den forvaltningsmyndighet bestemmer kan utarbeide bevaringsplan for bygningsanlegget og skjøtselplan for området rundt bygningene på fyrstasjonen.

2. Bevaringsplanen/skjøtselplanen skal inneholde retningslinjer for bevaring, gjenoppretting og videreutvikling av bygningsanlegget og området rundt fyrstasjonen. Ved bevaring og skjøtsel skal det tas utgangspunkt i opprinnelig eller tidligere situasjon.

Generelt

1. Fredningen skal ikke være til hinder for den tekniske drift av fyrstasjonen.

Følger av fredningen

Når det gjelder behandling av fredede områder, bygninger og anlegg, vises det til bestemmelsene i lov om kulturminner §§ 15a-19 og 21 samt fredningsbestemmelsene over.

I henhold til Miljøverndepartementets vedtak om delegering av 30. juni 1989 med endringer av 23. desember 1992 er forvaltningen av fredede områder, bygninger og anlegg lagt til den enkelte fylkeskommune. Riksantikvaren er klageinstans for enkeltvedtak fattet av fylkeskommunen, jfr. forvaltningsloven § 28.

I henhold til lov om kulturminner §§ 15a og 19 kan departementet i særlige tilfelle gi dispensasjon fra fredningen for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredede kulturminnet eller området. Denne dispensasjonsmyndigheten er i henhold til forskrifter av 23. desember 1992 delegert til den enkelte fylkeskommune.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i verk alle typer bygningsmessige arbeider og utomhusarbeider utover vanlig vedlikehold innenfor det fredede området. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes. Er det tvil om et tiltak er å anse som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen kontaktes.

Det er eier som har ansvaret for det løpende vedlikehold av fredede bygninger, anlegg og områder.

Bakgrunn for fredningssaken

Fredningen av Hatholmen fyrstasjon har sin bakgrunn i et samarbeid mellom Kystdirektoratet og Riksantikvaren om utarbeidelse av en plan for bevaring og bruk av fyrstasjonene i landet. På grunnlag av planen er det valgt ut et representativt utvalg av landets fyrstasjoner som skal vernes gjennom fredning. Utvalget ble gjort i Vest-Agder gjennom prøveprosjektet "Bevaring og bruk av fyrstasjonene i Vest-Agder" v/Fylkeskonservatoren i Vest-Agder, 1992. Fredningene ble gjennomført i 1994. Hatholmen fyrstasjon ble i den forbindelse foreslått fredet, se avsnitt om Saksgang frem til fredningsforslaget.

Fyrstasjonene langs kysten er markante kulturminner som på en spesiell måte er med på å karakterisere Norge som kyst- og sjøfartsnasjon. Fyrstasjonene har både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi; kulturhistorisk ved deres tilknytning til sjøfart, fyrvesen og kystkultur, og arkitektonisk ved deres særegne form og plassering. Oppbyggingen og utviklingen av et landsomfattende fyrsystem med over 200 fyrstasjoner spredt langs hele kysten, er et av de mest omfattende prosjekter den norske stat har gjennomført.

I dag er fyrstasjonene utsatt for store forandringer med hensyn til bruk og drift. Dette har gjort det nødvendig å ta stilling til hvilke fyrstasjoner som skal bevares i sin nåværende form. Gjennom fredning vil Riksantikvaren legge antikvariske prinsipper og retningslinjer til grunn for den videre behandling og bruk av fyrstasjonene. Dessuten ønsker Riksantikvaren at fyrstasjonene skal ha fredningsstatus som kulturminner av nasjonal verdi og interesse.

Eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Staten v/Kystverket står som eier av Hatholmen fyrstasjon og Indre Hatholmen. Mandal Kystlag har inngått avtale med Kystverket om bruksrett til bygningene og vedlikeholdsansvar.

Hatholmen fyrstasjon ligger på øya Indre Hatholmen som er avsatt til landbruks-, natur- og friluftsområder med viktige naturvern- og friluftsinteresser i Kommuneplan for Mandal.

Hatholmen fyrstasjon som kulturminne. Beskrivelse av anlegget

Hatholmen fyrstasjon ligger på den lille øya Indre Hatholmen utenfor Mandal, og er et ledfyr i innseilingen til Mandal. Hatholmen er del av den ytre sørlandskjærgården med småkupert terreng og nakne koller og svaberg. Bygningene ligger samlet oppe på holmen med en 250 meter lang vei opp til fyret fra landingen. Hatholmen fyrstasjon ble planlagt og bygget i 1867, samtidig med Ryvingen fyrstasjon. Fyrstasjonen består av 5 bygninger; fyrvokterbolig med fyrlykt plassert på det østre hjørnet av bygningen, uthus, hønsehus, maskinhus for wire-trekk og naust ved landingen. Bygningene er sannsynligvis oppført ved etableringen av fyrstasjonen i 1867. Alle er trebygninger. I tillegg er det oppført en nyere utedo som ikke medtas i fredningen.

På Indre Hatholmen er det foruten bygningene kulturminner som steinsatt vei, stangjernsrekkverk, wire og wire-oppheng fra landing til maskinhus, brønn, rester av haveanlegg og småteiger mellom knausene på øya.

Fyrstasjonen har hele tiden vært i utvikling og gjennomgått endringer, både teknisk og bygningsmessig. På 50-tallet ble fyrvokterboligen, uthus og naust delvis modernisert med eternitkledning og en del nye vinduer. Interiørene i boligen ble platebelagte, med nye dører og gulvbelegg. Fyrvokterboligen er tilbakeført eksteriørmessig.

Hatholmen fyrstasjon er automatisert og avfolket. Fyrstasjonen ble nedlagt i 1973. I 1985 ble lykten bygget om til elektrisk solcelle-drift. Mandal Kystlag disponerer bygningene, se avsnitt om Eiendomsforhold, og holder bl.a. fyrstasjonen åpen for overnatting om sommeren.

Nærmere beskrivelse

For nærmere beskrivelse av Hatholmen fyrstasjons historie, fyrstasjonen idag og videre planer vises det til vedlagte utdrag fra "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner" v/Fylkeskonservatoren i Vest-Agder, 1992.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsforslaget

"Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner"'s vurdering

I "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner" v/Fylkeskonservatoren i Vest-Agder, 1992 er det gitt følgende vurdering av Hatholmen fyrstasjons verneverdi:

"Hatholmen er en av de få stasjonene som er bevart nærmest i opprinnelig form, slik det ble bygget i 1867. Bygningene har en god beliggenhet i landskapet, og hele holmen bærer fortsatt preg av fast bosetting, med rester av hage, bed, småteiger etc. Stasjonen har høy estetisk og miljømessig verdi. Et typisk og godt eksempel på norske trefyr (en-familiestasjon), med tilhørende historisk kildeverdi."

Riksantikvaren slutter seg til Fylkeskonservatorens vurdering.

Riksantikvaren vil i tillegg bemerke

Som bygningsanlegg har Hatholmen fyrstasjon stor grad av autentisitet med alle stasjonens opprinnelige elementer bevart. Dette forekommer relativt sjelden på våre fyrstasjoner. Miljøet har dermed høy alder i fyrsammenheng, med alle bygningene oppført i 1867. Fyrstasjonen ligger i et uberørt kystlandskap, og har ved sin markerte beliggenhet ved innseilingen til Mandal høy miljøverdi.

I sosial- og næringshistorisk sammenheng er Hatholmen et representativt eksempel på en liten en-familiestasjon. Kulturminner som haveanlegg, teiger, brønn og hønsehus gir et bilde av liv og virke på Hatholmen utover fyrdriften.

Som landemerke har Hatholmen fyrstasjon verdi som et identitetsskapende element i skjærgården. Fyrstasjonens form og plassering tett samlet på toppen av den lille holmen utgjør et miljø som etter Riksantikvarens oppfatning også har estetiske kvaliteter.

Det følger av lov om kulturminner § 15 at Riksantikvaren kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Videre kan Riksantikvaren i henhold til lov om kulturminner § 19 frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet.

På bakgrunn av vurderingene ovenfor finner Riksantikvaren at Hatholmen fyrstasjon er et så verdifullt bygningsanlegg i både kulturhistorisk og arkitektonisk sammenheng at det oppfyller betingelsene for fredning etter bestemmelsen i § 15. Det er spesielt fyrstasjonens opplevelsesverdi ved dens form og plassering i skjærgården Riksantikvaren legger vekt på når det gjelder fyrstasjonens verneverdi.

Riksantikvaren finner videre at det er hjemmel for å frede det avsatte området, Indre Hatholmen, i henhold til bestemmelsen i § 19. Fredningsområdet omfatter holmen som fyrstasjonen ligger på. Øya er så liten at den både visuelt og funksjonelt hører med til fyrstasjonen. Etter Riksantikvarens oppfatning er det nødvendig å frede det avsatte området for å oppnå hensikten med områdefredningen; å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet.

Saksgang frem til fredningsforslaget

Varsel om igangsettelse av fredningssak ble i samsvar med lov om kulturminner § 22.1 meddelt Kystverket 1. distrikt, Mandal kommune og Vest-Agder fylkeskommune i brev av 6. september 1995. Samtidig ble meldingen kunngjort i Lindesnes og Fædrelandsvennen. Riksantikvaren fredet i 1994 6 andre fyrstasjoner og 1 fyrruin i Vest-Agder. Saken ble bl.a. behandlet i hovedutvalget for kultur i Vest-Agder fylkeskommune. Hovedutvalget ba i tillegg Riksantikvaren vurdere fredning av Hatholmen fyrstasjon. I brev av 29. desember 1994 meddelte Riksantikvaren berørte parter at fredningen av Hatholmen fyrstasjon ville bli gjennomført i forbindelse med den nasjonale verneplanen for fyrstasjoner.

Det er kommet inn følgende uttalelse til varselet:

1. Uttalelse av 24. oktober 1996 fra Kystverket 1. distrikt

Kystverket bemerker at fyrstasjonen ble nedlagt i 1973, ikke 1984 som det står i beskrivelsen vedlagt varselet. Dette er rettet opp i beskrivelsen. Kystverket har for øvrig ikke kommentarer til varselet.

Det ble deretter utarbeidet fredningsforslag som ble sendt på høring til berørte parter i brev av 7. juli 1997. Forslaget ble samtidig lagt ut til offentlig ettersyn i Mandal kommune og Vest-Agder fylkeskommune. Det er ikke kommet inn uttalelser til fredningsforslaget.

Fredningsforslaget ble i brev av 3. juni 1997 oversendt Mandal kommune for behandling i kommunestyret.

Riksantikvaren har mottatt brev av 29. august 1997 fra Mandal kommune, Formannskapet. Mandal bystyre behandlet saken 28. august 1997. Bystyret er enig i fredningsforslaget for Hatholmen fyrstasjon.

Da Mandal kommune slutter seg til fredningen, og på bakgrunn av ovenstående begrunnelse, finner Riksantikvaren det riktig å fatte vedtak om fredning av Hatholmen fyrstasjon.

Opplysing om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens fredningsvedtak kan påklages til Miljøverndepartementet, jfr. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage skal stiles Miljøverndepartementet men sendes Riksantikvaren. Klagefrist er 3 uker innen mottakelsen av fredningsforslaget.

Fredningsforslaget vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med lov om kulturminner § 22.5.

Med hilsen

Nils Marstein
riksantikvar

Unni Grønn

Gjenpart
m/vedlegg:
- Miljøverndepartementet
- Kystdirektoratet
- Vest-Agder fylkeskommune, Fylkeskonservatoren
- Fylkesmannen i Vest-Agder, Miljøvernavd.

Vedlegg:
- Kart, datert 20. januar 1997
- Kopi av utdrag fra "Bevaring og fremtidig bruk av Fyrstasjoner" av Fylkeskonservatoren i Vest-Agder 1992

Likelydende brev til:

Kystverket 1. distrikt
Postboks 545
4801 Arendal

Mandal kommune
Store Elvegt. 1A
4500 Mandal

Vest-Agder fylkeskommune
Postboks 770
4601 Kristiansand

Mandal Kystlag
Postboks 529
4501 Mandal

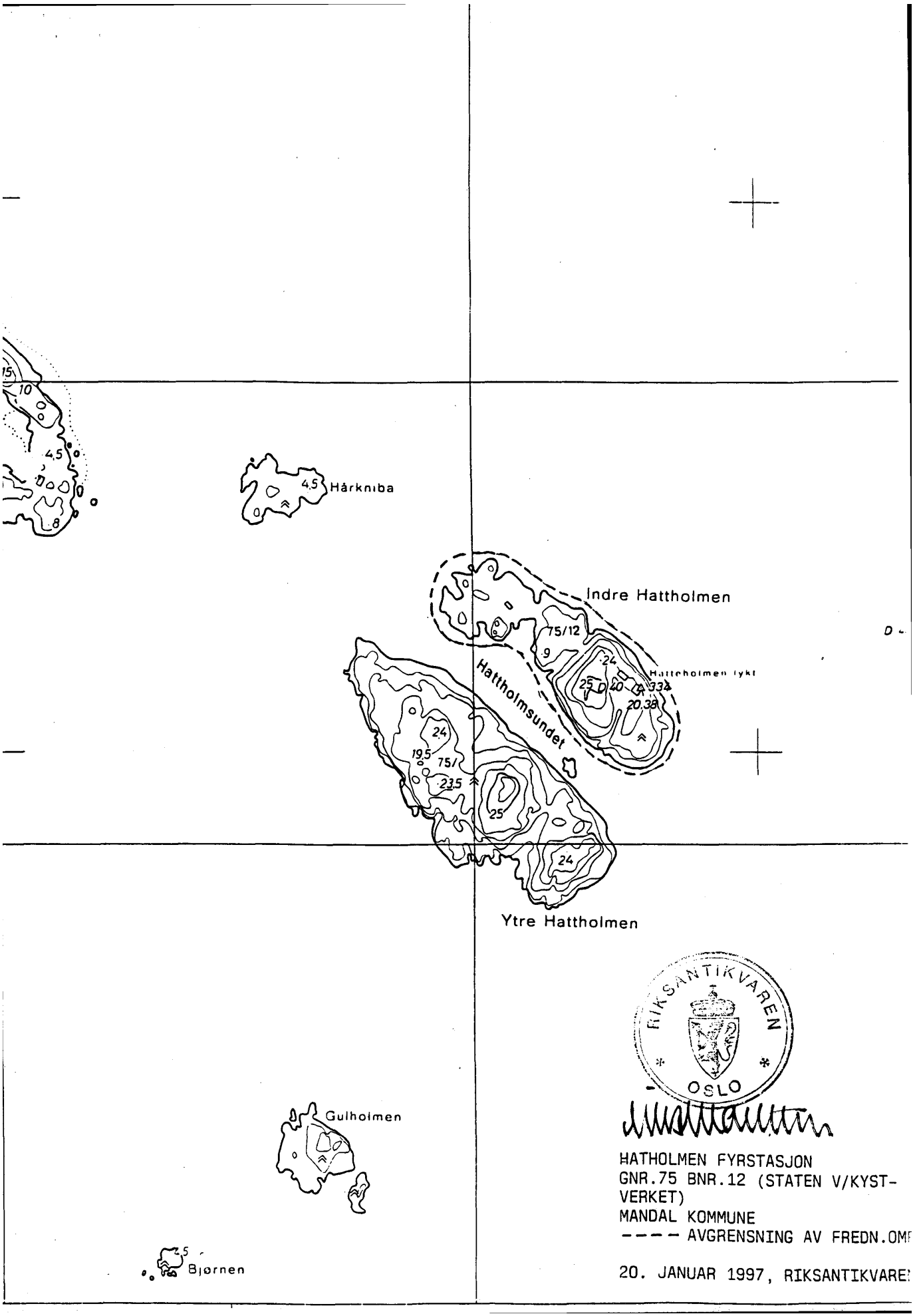
Hårkniba
Indre Hattholmen
Hattholmen fykt
Hattholmsundet
Ytre Hattholmen
Gulholmen
Bjørnen
RIKSANTIKVAREN
OSLO
HATHOLMEN FYRSTASJON
GNR.75 BNR.12 (STATEN V/KYST-
VERKET)
MANDAL KOMMUNE
---- AVGRENSNING AV FREDN.OMF
20. JANUAR 1997, RIKSANTIKVARE

3.6. HATHOLMEN FYR.

Ledfyr i innseilingen til Mandal. Beliggende på en liten holme på vestsiden av Mannefjorden. Tidligere familiestasjon, med lykta plassert i det ene hjørnet av en tradisjonell trebygning (bolig). Avfolket.

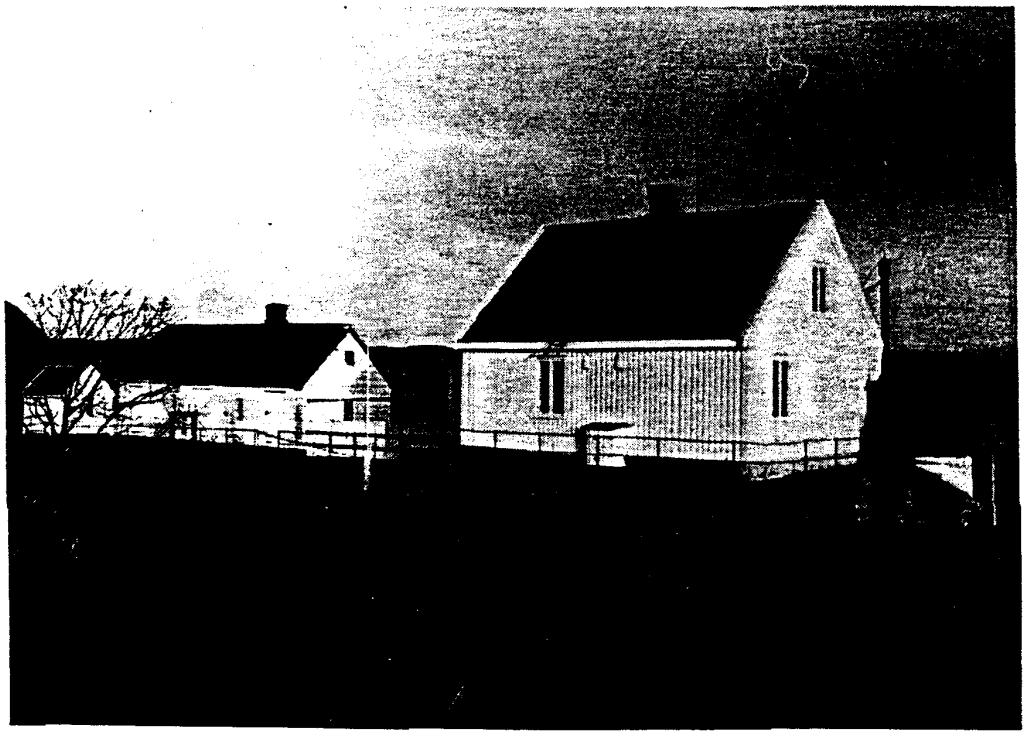

Hatholmen fyr, Mandal, 1992
Foto: Fylkeskonservatoren.

3.6.1. HISTORIE.

Hatholmen fyr ble planlegt og bygget samtidig med Ryvingen. Lykta skulle lede sjøfarende videre inn fjorden, mot ankerhavnen ved Risø-Bank og Mandal by. Fyret ble tent samme dato som Ryvingen, 20. oktober 1867.

Stasjonen var en typisk en-familie-stasjon, hvor lykterommet var plassert i det ene hjørnet av et tradisjonelt 1 1/2 etasjes bolighus i tre. I tillegg ble det ført opp uthus, hønsehus og sjøbu. Landingen lå i sundet mellom de to Hatholmene, og en 250 meter lang vei, med mange trappetrinn førte opp til fyret. Dette var nok noe tungvindt, for det ble i tillegg laget en enklere landing litt lenger ute i sundet, hvor det var kortere vei. Senere ble det anlagt motordrevet wire-trekk (løypestreng) fra sjøbua og opp på toppen ved husene.

I 1897 fikk fyret ny lykt, og lyset ble forsterket med et 5. ordens apparat. Dette var ibruk fram til 1931, da en gikk over til en 4. ordens linse med gassdrift (acetylen).

På 50-tallet ble bygningene delvis modernisert. De fikk eternitkledning og endel vinduer ble skiftet ut. Innvendig ble veggene platebelagt, dørene ble skiftet og gulvene fikk belegg. Stasjonen

hadde bofast betjening fram til 1973, da fyret ble automatisert og avfolket.

Siden har bygningene stått tomme. I 1984/85 ble det gjennom Riksantikvar/Fylkeskonservator bevilget ekstraordinære sysselsettingsmidler til diverse rehabiliteringsarbeider på fyret. Det ble i denne forbindelse utarbeidet en plan for arbeidene, basert på at bygningene skulle føres eksteriørmessig tilbake til det utseendet de hadde før moderniseringen (i -54). Innenfor rammen av de ressursene en hadde til rådighet fikk en fullført arbeidene på boligen og hønsehuset. I 1985 ble lykta bygget om til elektrisk solcelle- drift.

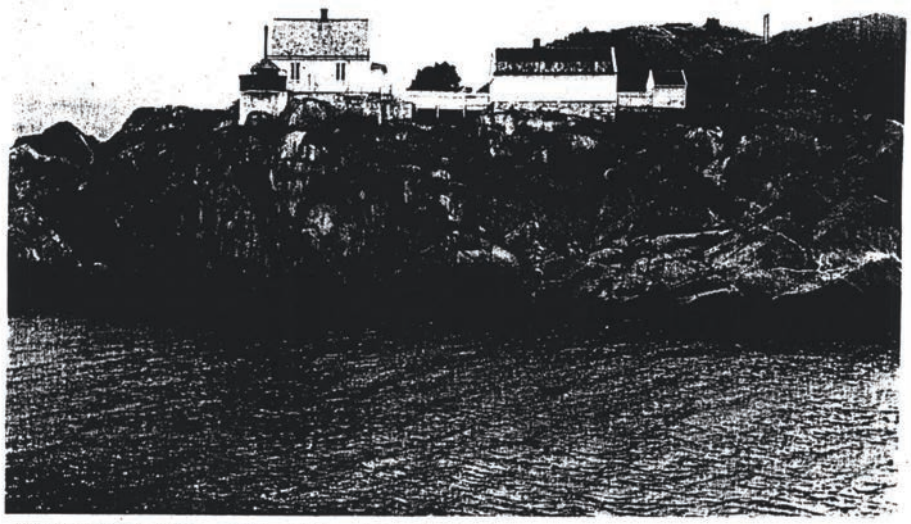

HATHOLMEN FYR OPPR. 1867. FYR, BOLIG OG UTHUS SETT FRA NORDØST. F. 1.7.81. S.P.

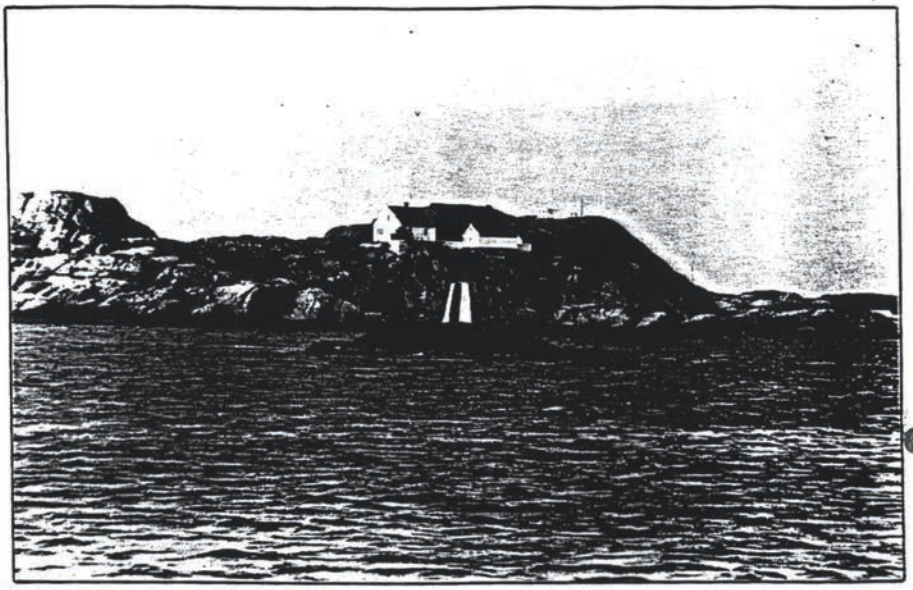

HATTHOLMEN FYRSTASJON, MANDAL KOMMUNE

HATTHOLMEN FYRSTASJON, MANDAL KOMMUNE

Begge foto: Fylkeskonservatoren

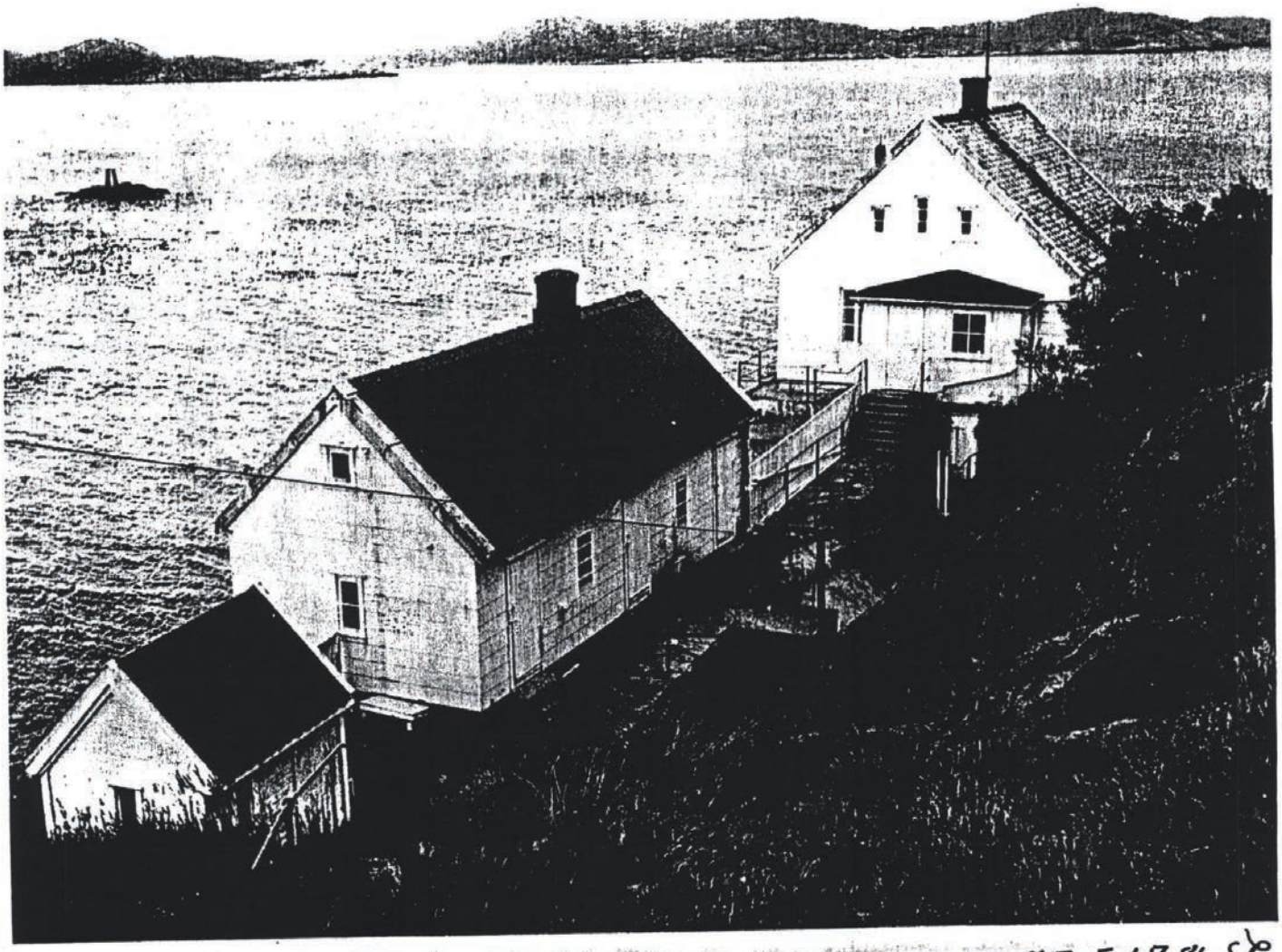

HATHOLMEN FYR MANDAL KOMMUNE. OPPR. 1867. FYRET SETT FRA ~~ØST~~ NORD VEST F. 1.7.81. S.P.

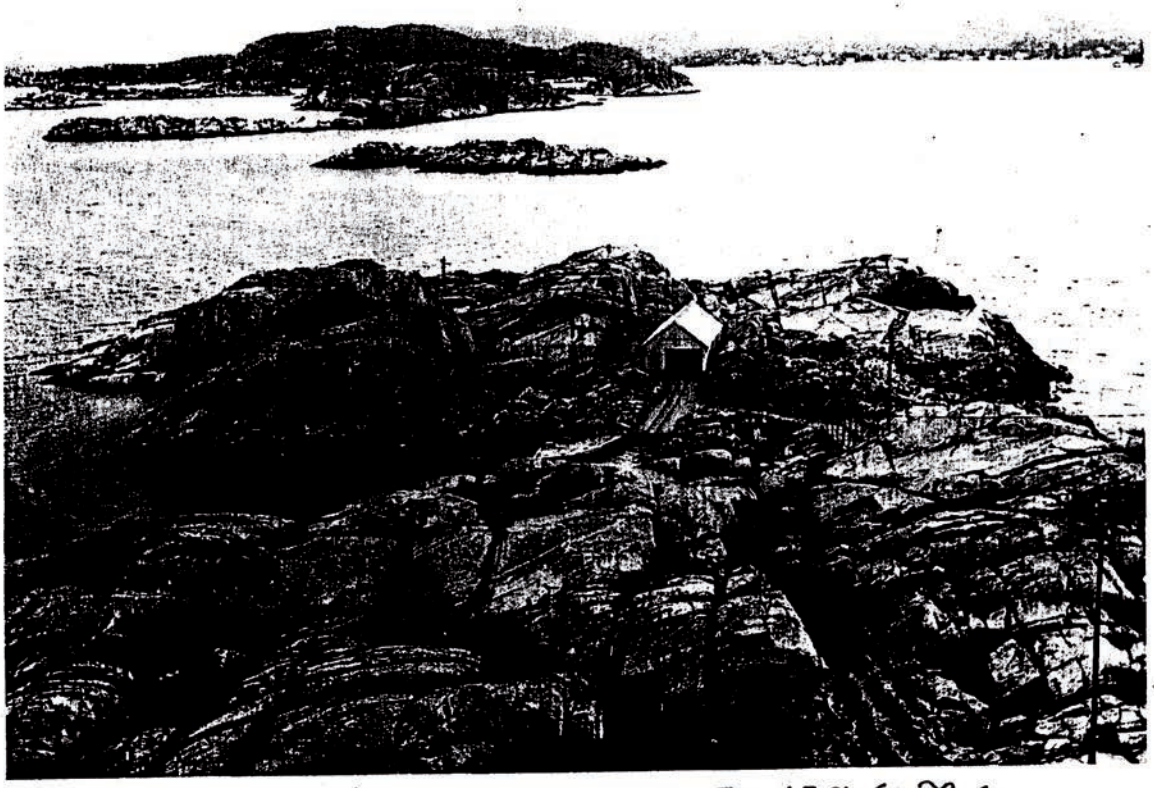

HATHOLMEN FYR, NAUST I NORDVEST FRA FYRET. FOTO. 1.7.81. Sven Bulson

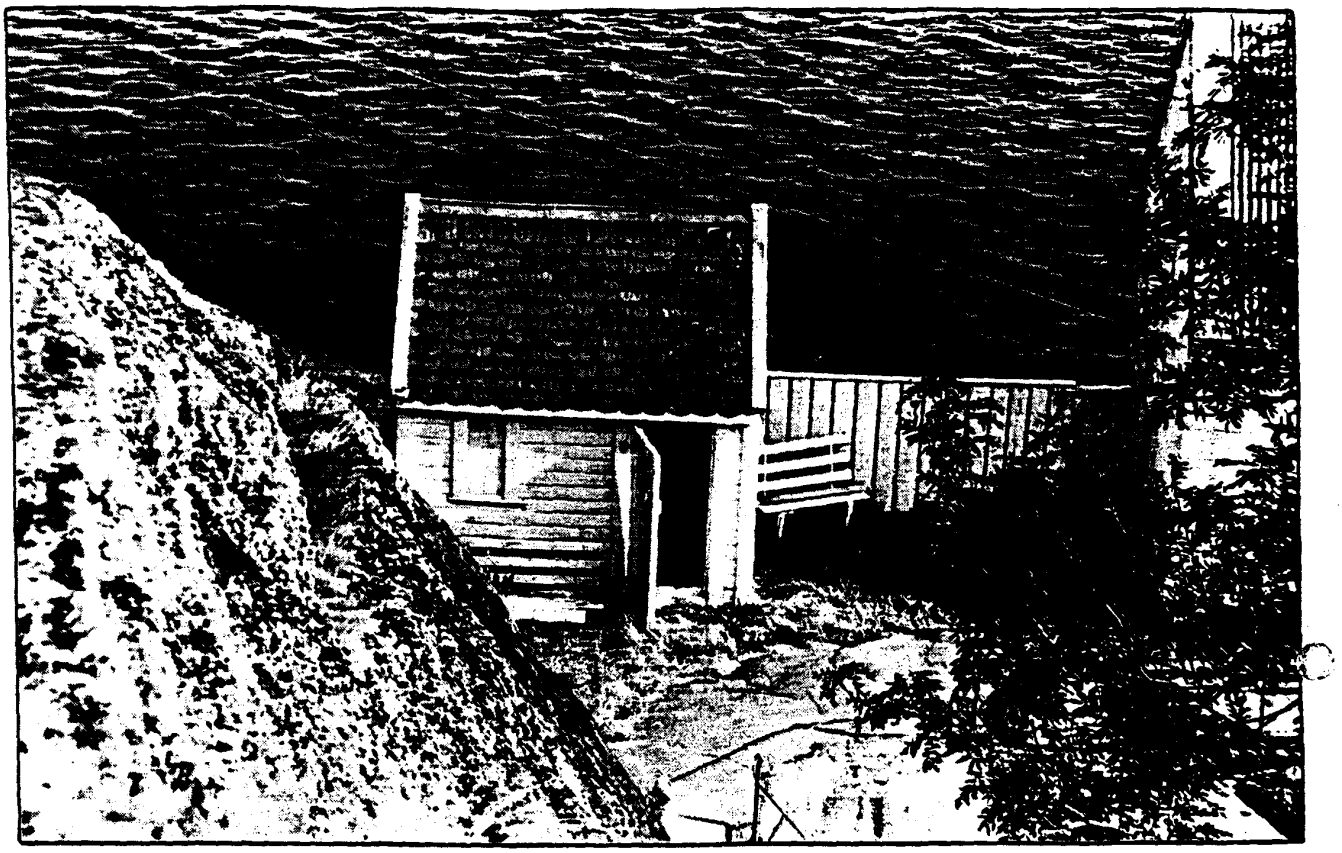

HATTHOLMEN FYRSTASJON, MANDAL KOMMUNE
HØNSEHUS

HATTHOLMEN FYRSTASJON, MANDAL KOMMUNE
HØNSEHUS — BEVERHALESTEIN

Begge foto: Fylkeskonservatoren.

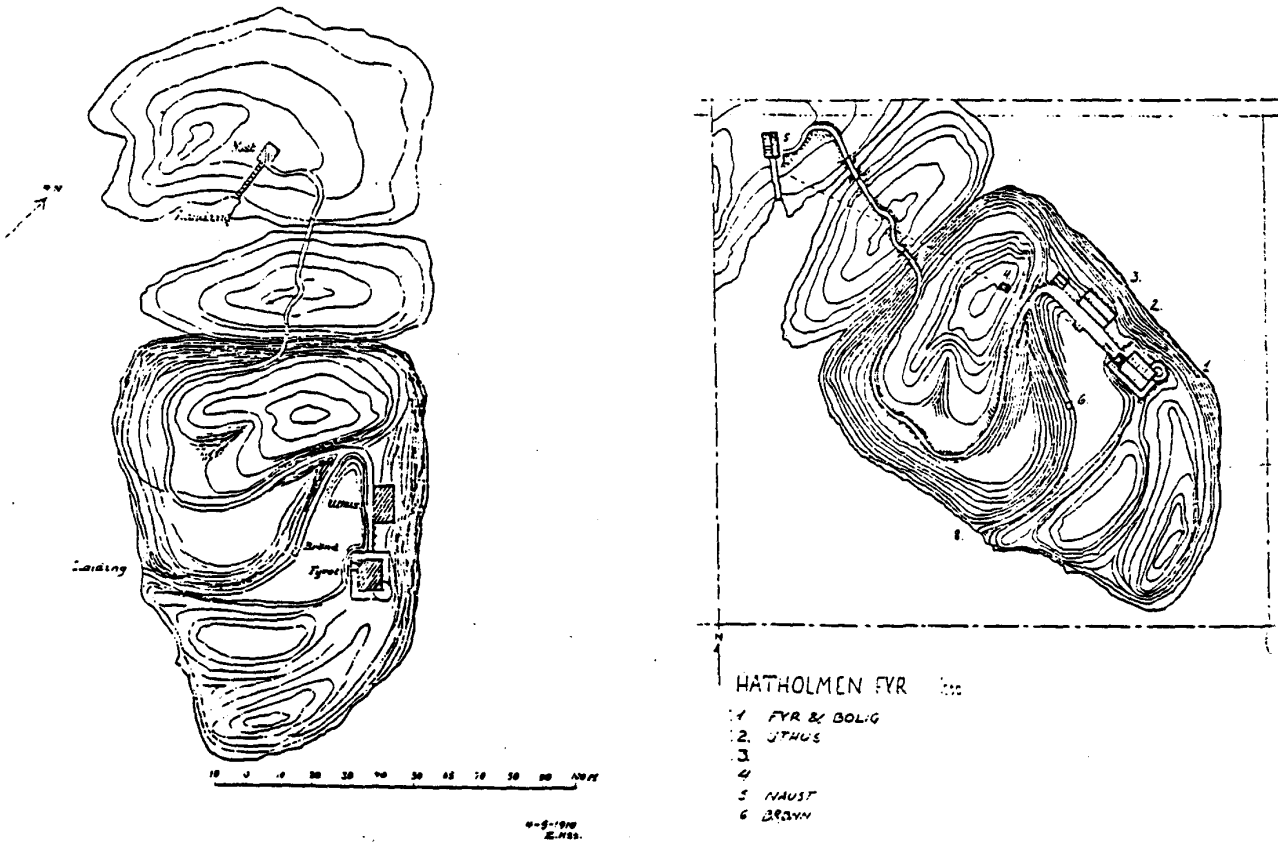

Hatholmen: Oversikt over fyrområdet 1910 og 1981 (KD-arkiv)

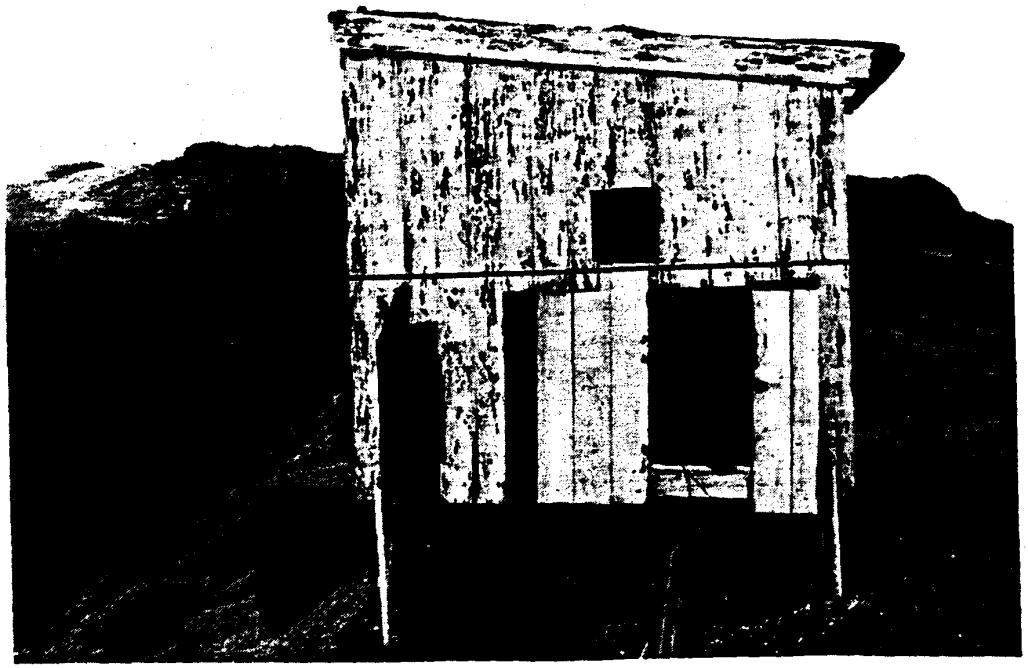

Maskinhus til wiretrekket, 1992 (foto: Fylkeskonservatoren)

3.6.2. FYRSTASJONEN IDAG

Ialt er det fem bygninger på stasjonen. Alle er antagelig oppført i 1867.

A.BOLIG. Trebygning 9,2 x 7,9 meter. To rom og kjøkken i første etasje, pluss lykterom i hjørnet, med inngang fra stua. Det er også en dør inn til lykterommet fra utsiden. To soverom og bad på loftet. I kjelleren er det to rom , pluss vannsisterne. Bygget er eksteriørmessig tilbakeført med opprinnelig kledning, vinduer og skifertekking på taket. Takrenner mangler og det har vært noe lekkasje rundt pipeløpet.

B.UTHUS av bindingsverk. 11 x 4,8 meter. Eternitkledd, med bølgeeternit på taket. Opprinnelige vinduer erstattet med akrylplater. Bygget inneholder: bryggerhus (med grue), vedbod, arbeidsrom og toalett. Pipa er dårlig.

C.HØNSEHUS. Trebygning, 3,1 x 2,4 meter. Trepanel og beverhalestein på taket.

D.MASKINHUS for wire-trekk. Lite treskur. Bygget er falleferdig, og motoranlegget er fjernet.

E.NAUST av tre. 8,4 x 4,6 meter. Spill for opptrekk av båter. Eternit-kledning og bølgeeternit på taket. Trenger reparasjon.

ANNET: Steinsatt vei, med betongdekke fra landing til bolig (250 meter). Stangjernsrekkeverk som trenger reparasjon. Wire og Wireoppheng fra landing til maskinhus. Utvendig brønn, rester av hageanlegg og småteiger innimellom knausene på øya. God havn, men brygga bør forbedres.

3.6.3. VIDERE PLANER

Kystverket har tidligere luftet tanken om salg av fyret til Mandal kommune, uten at det kom noe ut av det. Mandal Kystlag har, på veine av flere kulturorganisasjoner i Mandal, søkt om disposisjonsavtale for bygningen.

3.6. HATHOLMEN FYR.

Ledfyr i innseilingen til Mandal. Beliggende på en liten holme på vestsiden av Mannefjorden. Tidligere familiestasjon, med lykta plassert i det ene hjørnet av en tradisjonell trebygning (bolig). Avfolket.

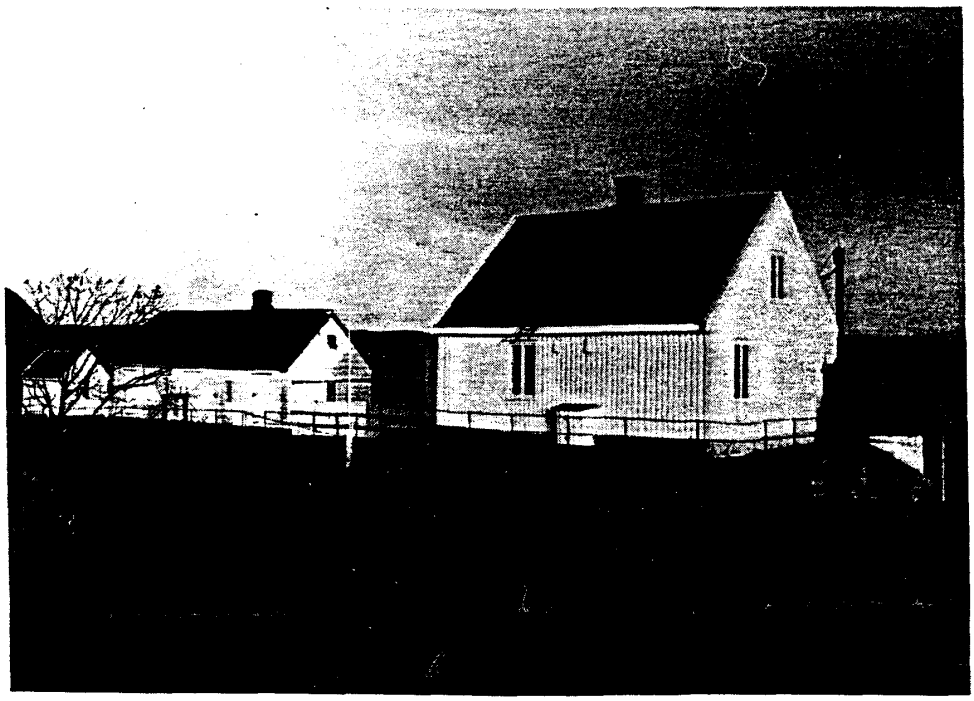

Hatholmen fyr, Mandal, 1992
Foto: Fylkeskonservatoren.

3.6.1. HISTORIE.

Hatholmen fyr ble planlegt og bygget samtidig med Ryvingen. Lykta skulle lede sjøfarende videre inn fjorden, mot ankerhavnen ved Risø-Bank og Mandal by. Fyret ble tent samme dato som Ryvingen, 20. oktober 1867.

Stasjonen var en typisk en-familie-stasjon, hvor lykterommet var plassert i det ene hjørnet av et tradisjonelt 1 1/2 etasjes bolighus i tre. I tillegg ble det ført opp uthus, hønsehus og sjøbu. Landingen lå i sundet mellom de to Hatholmene, og en 250 meter lang vei, med mange trappetrinn førte opp til fyret. Dette var nok noe tungvindt, for det ble i tillegg laget en enklere landing litt lenger ute i sundet, hvor det var kortere vei. Senere ble det anlagt motordrevet wire-trekk (løypestreng) fra sjøbua og opp på toppen ved husene.

I 1897 fikk fyret ny lykt, og lyset ble forsterket med et 5. ordens apparat. Dette var ibruk fram til 1931, da en gikk over til en 4. ordens linse med gassdrift (acetylen).

På 50-tallet ble bygningene delvis modernisert. De fikk eternitkledning og endel vinduer ble skiftet ut. Innvendig ble veggene platebelagt, dørene ble skiftet og gulvene fikk belegg. Stasjonen

hadde bofast betjening fram til 1973, da fyret ble automatisert og avfolket.

Siden har bygningene stått tomme. I 1984/85 ble det gjennom Riksantikvar/Fylkeskonservator bevilget ekstraordinære sysselsettingsmidler til diverse rehabiliteringsarbeider på fyret. Det ble i denne forbindelse utarbeidet en plan for arbeidene, basert på at bygningene skulle føres eksteriørmessig tilbake til det utseendet de hadde før moderniseringen (i -54). Innenfor rammen av de ressursene en hadde til rådighet fikk en fullført arbeidene på boligen og hønsehuset. I 1985 ble lykta bygget om til elektrisk solcelle- drift.